

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ
ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«ТРАГЕДІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ
В РОМАНАХ-АНТИУТОПІЯХ ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯ»**

Виконала: студентка II курсу
групи ФЛ-22-1зм
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Волкова Діана Русланівна

Керівник к.ф.н., доц. Чернявська О.К.
Рецензент _____

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

(підпис)

Дніпро – 2024

Ім'я користувача:
І. Є. Рождественська

ID перевірки:
1016101559

Дата перевірки:
08.02.2024 21:44:12 MSK

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
08.02.2024 21:45:36 MSK

ID користувача:
100007597

Назва документа: **Диплом, Волкова**

Кількість сторінок: 67 Кількість слів: 16049 Кількість символів: 109277 Розмір файлу: 1.41 MB ID файлу: 1015821559

19.1% Схожість

Найбільша схожість: 12.4% з Інтернет-джерелом (https://shron1.chtyvo.org.ua/Etvud_Marharet/Opovid_Sluzhnytsi.pdf)

19.1% Джерела з Інтернету 136 Сторінка 69

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин

Кафедра іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«____» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ВОЛКОВІЙ ДІАНІ РУСЛАНІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Трагедія особистості в умовах тоталітарної держави в романах-антиутопіях ХХ-ХХІ століття»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) к.ф.н., доцент Чернявська Олена Костянтинівна

Затверджені наказом УМСФ від «__» _____ 2023 року № _____

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ 2024 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): теоретичні засади розвитку антиутопії та утопії; трагічність долі героїв як наслідок життя в тоталітарній спільноті; літературознавчі словники; романи-антиутопії «Оповідь Служниці» та «Голодні ігри»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) уточнити визначення терміну «антиутопія»; 2) з'ясувати історичний розвиток романів-антиутопій; 3) провести проблемно-тематичний аналіз антиутопії «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд; 4) встановити вплив антиутопії «Оповідь Служниці» на суспільство; 5) провести проблемно-тематичний аналіз антиутопії «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз; 6) встановити вплив антиутопії «Голодні ігри» на суспільство

5. Консультант розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Чернявська О.К., к.ф.н., доц.	06.09.2023	06.09.2023
Розділ 1	Чернявська О.К., к.ф.н., доц.	02.10.2023	02.10.2023
Розділ 2	Чернявська О.К., к.ф.н., доц.	01.11.2023	01.11.2023
Розділ 3	Чернявська О.К., к.ф.н., доц.	22.11.2023	22.11.2023
Висновки	Чернявська О.К., к.ф.н., доц.	21.12.2023	21.12.2023

6. Дата видачі завдання 06.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2023	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2023	виконано
3.	Написання вступу	вересень 2023	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	жовтень 2023	виконано
5.	Написання практичного розділу 1	листопад 2023	виконано
6.	Написання практичного розділу 2	листопад 2023	виконано
7.	Формулювання висновків	грудень 2023	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	лютий 2024	виконано
9.	Захист	лютий 2024	виконано

Магістрант _____
(підпис)

Д. Р. Волкова
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

О. К. Чернявська
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота – 76 стор., 69 джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження: англomовні романи-антиутопії «Оповідь Служниці», «Голодні ігри», «Голодні ігри. У вогні», «Голодні ігри. Переспівниця» та їх проблемно-тематичний аналіз.

Мета роботи: розкриття особливостей трагічних доль героїв творів «Оповідь служниці», «Голодні ігри», «Голодні ігри. У вогні» та «Голодні ігри. Переспівниця» та впливу даних літературних творів на свідомість людей ХХ-ХХІ століть.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення літературознавства в напрямках утопії та антиутопії (І.І. Пархоменко, О.Л. Козачишина, Ф. Стоунер, М.С. Мурні, Ф. Десмет, М. Мостафа, М.Г. Калафут).

Отримані результати: серед особливостей проблемно-тематичного аналізу романів-антиутопій зазвичай виокремлюються два напрямки: оточуюче середовище (спільнота, яка впливає на героїв) та внутрішній всесвіт (мотивація) самого героя. Найбільш репрезентативним в плані дослідження проблемної складової антиутопій є аналіз впливу системи, в якій знаходяться герої на свідомість та внесок, який робиться завдяки цьому в розвиток подій, адже це дозволяє визначити підґрунтя, яке мотивує особистість до дій. Діапазон таких результатів варіюється від повної демотивації героя (зламу особистості) до активної боротьби з системою. До засобів впливів на героїв слід віднести залякування, дезінформацію, обмеження свободи руху та думки, зневаги до людини як особистості, маніпуляції, використання сили як методу управління.

Ключові слова: *антиутопія, трагедія героя, Оповідь Служниці, Голодні ігри, літературний вплив.*

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis and revealing the features of tragic fates of the heroes of in the works "The Handmaid's Tale", "The Hunger Games", "The Hunger Games. Catching fire" and "The Hunger Games. Mockingjay" and the influence of these literary works on the consciousness of people of the XX-XXI centuries.

The object of the work can be defined as the discourse about English-language dystopian novels and their problem-thematic analysis.

The main aim of the paper consists in analyzing the features of tragic fates of the heroes of in the dystopian works. It determined the accomplishment of such objectives as:

- profound analysis and systematization of the theoretical foundations of the dystopia;
- investigation of the algorithm, aspects and stages of influence of the totalitarian state on the individual.

The definition of a “dystopia” is offered in the work. Two types of the features of the problem-thematic analysis of dystopian novels are usually distinguished: the environment (the community that affects the heroes) and the inner world (motivation) of the hero himself/herself. The author proves that intimidation, misinformation, restriction of freedom of movement and thought, disdain for a person as an individual, manipulation and use of force as a management method should be included as means of influencing the heroes.

The scientific novelty of the presented research lies in the investigation of the specifics of the problematic topics raised by “The Handmaid’s Tale” and “The Hunger Games” and to analyze their impact to the consciousness of the modern reader.

Key-words: *dystopia, The Handmaid’s Tale, The Hunger Games, totalitarian state, individual’s tragedy.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АНГЛОМОВНІ РОМАНИ-АНТИУТОПІЇ ЯК ОБ’ЄКТ СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	6
1.1 Історія написання романів-антиутопій.....	6
1.2 Дослідження впливу романів-антиутопій на суспільство та його самосвідомість	13
РОЗДІЛ 2. РОМАН-АНТИУТОПІЯ ХХ СТ. “ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ” МАРҒАРЕТ ЕТВУД ЯК ПРИКЛАД ТВОРЧОСТІ ЕПОХИ	17
2.1 Проблемно-тематичний аналіз твору «Оповідь служниці» Марґарет Етвуд. Трагедія героїнь твору	17
2.2 Вплив твору на свідомість суспільства	39
РОЗДІЛ 3. РОМАНИ-АНТИУТОПІЇ ХХІ СТ. ТРИЛОГІЯ “ГОЛОДНІ ІГРИ” СЮЗАННИ КОЛЛІНЗ. ВПЛИВ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ	46
3.1 Проблемно-тематичний аналіз трилогії «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз. Трагедія головних героїв твору	46
3.2 Вплив трилогії на свідомість суспільства	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТОК А	71

ВСТУП

Спостерігаючи за розвитком суспільства та його становленням в період глобальних змін, романи-антиутопії стали невід'ємною частиною людського існування та людської свідомості. Дані романи привертають увагу у багатьох галузях, таких як літературознавство, перекладознавство, психологія та інші. На початку ХХІ століття ці твори стали причиною безлічі дебатів серед наукової спільноти, проте все ще лишаються недостатньо вивченими для повної характеристики даного напрямку. Наративи та концепції антиутопій широко використовуються у нашому повсякденному житті, включаючи в себе психологічні зміни у свідомості людей, гендерні стереотипи та навіть політичні обговорення. Питання світобудови антиутопії щоденно лишається в колі уваги, спонукаючи людей активно розвивати себе та світ, задаючи жажливе питання “А що як...?”, не бажаючи повторювати кроки героїв всесвітньовідомих антиутопій.

Антиутопічна література з її лякаючими зображеннями гнітючих суспільств давно захоплює читачів, піднімаючи глибокі питання про потенціал людства як до прогресу, так і до руйнування. Проте за похмурими пейзажами й тоталітарними режимами ховаються серця та душі оповіді – герої. Ці особистості, кинуті у світи, позбавлені свободи й індивідуальності, борються зі складними емоціями, моральними дилемами й невпинним прагненням до нового, кращого життя. У цій роботі досліджується та розглядається трагедія, що визначає антиутопічного героя, вивчаються її ключові аспекти й вплив, який вона має як на особистість, так і на читача.

Детальним дослідженням романів-антиутопій займались І.І. Пархоменко [15], М.Г. Калафут [41], Д.В. Калінчук [7], О.Л. Козачишина [9], Ф. Десмет [36], Ф. Стоунер [63], Д. Раян [61], М. Мостафа [50], М.С. Мурні [51] та інші.

Актуальність роботи полягає в необхідності визначення впливу романів-антиутопій на свідомість суспільства та їх місце у сучасному літературному контексті.

Наукова новизна полягає у спробі власного дослідження особливостей проблемної тематики, яку підіймають дані романи та аналізу їх впливу на свідомість сучасного читача.

Об'єктом дослідження є англomовні романи-антиутопії «Оповідь Служниці», «Голодні ігри», «Голодні ігри. У вогні», «Голодні ігри. Переспівниця» та їх проблемно-тематичний аналіз.

Предметом дослідження є трагедія героїв романів-антиутопій у середовищі тоталітарних держав.

Метою дослідження є розкриття особливостей трагічних доль героїв творів «Оповідь служниці», «Голодні ігри», «Голодні ігри. У вогні» та «Голодні ігри. Переспівниця» та впливу даних літературних творів на свідомість людей XX-XXI століть.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

1. уточнити визначення терміну «антиутопія»;
2. з'ясувати історичний розвиток романів-антиутопій;
3. провести проблемно-тематичний аналіз антиутопії «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд;
4. встановити вплив антиутопії «Оповідь Служниці» на суспільство;
5. провести проблемно-тематичний аналіз антиутопії «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз;
6. встановити вплив антиутопії «Голодні ігри» на суспільство.

Матеріалом дослідження стали книги письменниць романів-антиутопій XX та XXI століть – Маргарет Етвуд за її книгою «Оповідь служниці» та Сюзанни Коллінз за її книгами «Голодні ігри», «Голодні ігри. У вогні» та «Голодні ігри. Переспівниця».

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: контекстуальний аналіз, історичний метод, індуктивний метод, метод аналізу психологічного типу персонажів, проблемно-тематичний аналіз, описовий метод, метод аналізу статистичних даних.

Апробація результатів дослідження. Положення даного дослідження на момент захисту даної наукової роботи ще не пройшли апробацію на будь-яких наукових конференціях.

Практична значущість дослідження полягає у можливості розширення вивчення впливу літератури на психологічний стан людини та асоціювання людей з героями романів-антиутопій.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про історію написання та створення романів-антиутопій, особлива увага приділяється визначенню понять «антиутопія» та «утопія», розглянуто питання розвитку та особливостей романів-антиутопій.

Другий розділ містить власний аналіз трагедії героїв твору «Оповідь служниці» та розгляд твору у перспективі психологічного впливу на його читачів.

Третій розділ містить власний аналіз трагедії героїв твору «Оповідь служниці» та розгляд твору у перспективі психологічного впливу на його читачів.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи. Додаток містить результати опитування населення стосовно романів-антиутопій, які стали фактичним матеріалом дослідження.

Загальна кількість сторінок 72, кількість використаних джерел 69.

РОЗДІЛ 1. АНГЛОМОВНІ РОМАНИ-АНТИУТОПІЇ ЯК ОБ'ЄКТ СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1 Історія написання романів-антиутопій

Тенденція написання романів-антиутопій у XXI-му столітті набула величезної популярності як серед жіночих, так і серед чоловічих авторів. Проте своїми досягненнями у літературному процесі даний напрямок завдячує саме попередньому століттю та двом Світовим війнам, які надали широкий простір для роздумів у даному літературному середовищі, згодом використовуючи різні хвороби, епідемії та, власне, людські стереотипи для подальшого розвитку цього напрямку до теперішніх масштабів. Але початок вищезазначеного напрямку також відбувся задовго до обидвох століть, заклавши цікаві роздуми серед своїх сучасників та читачів й літературознавців нашого часу.

За історичними літературними дослідженнями одними з перших літературних антиутопій вважаються «Левіафан» Т. Гоббса («Leviathan», Англія, 1651 р.) [38], «Байка про бджіл» Б. Мандевіля («The Fable of the Bees», Нідерланди, 1714 р.) [44], «Мандрі Лемюеля Гуллівера» Дж. Свіфта («Gulliver's Travels», Велика Британія, 1726 р.) [64] та «Расселас» С. Джонсона («The History of Rasselas, Prince of Abissinia», Англія, Велика Британія, 1759 р.) [40]. Саме ці, здавалося б, непримітні для сучасного антиутопічного читача стали першими протиставленнями ідеалу утопії, її світлу, невинності та чистоті людських намірів.

Стверджується, що даним антиутопічним творам передували свої історичні чи особисті події. Наприклад, щодо твору «Расселас» Джонсона вважається, що причиною написання твору стала смерть матері автора, в той час як твір його колеги, Дж. Свіфта «Мандрі Лемюеля Гуллівера» був заснований на бажанні автора встановити певну справедливість та висміяти вчинки уряду тогочасної Англії, що видно не лише у вчинках героїв його

твору, а і в побудові світу, як такої, що ще потужніше поєднало дану роботу з напрямком антиутопій.

Тобто, спостерігаючи за цими передумовами можна дійти висновку, що початок шляху до антиутопії серед авторів може бути різним. Як особисті причини («Расселас»), так і абсолютно хаотичні зовнішні чинники («Мандри Лемюеля Гуллівера»), проте у обох цих напрямків є одна й та сама мета – бажання показати той самий світ, у якому живе кожен із нас під абсолютно іншим, іноді зовсім несподіваним кутом. Стати опорою, кривим дзеркалом та повною протилежністю утопії, звернувши увагу на те, що насправді відбувається та чим може скінчитися те, що існує просто зараз, у реальному світі, чи те, що існувало зовсім нещодавно.

Саме цю думку взяли собі за основу подальші автори та авторки романів-антиутопій, хоча кожен намагався відтворити її у абсолютно різних, доволі незвичних варіаціях та сюжетах.

Для того, щоб провести детальний аналіз взятих на опрацювання творів, необхідно з'ясувати, що саме розуміється під тлумачним визначенням поняття «антиутопія». За визначеннями, наданими нижче, спробуємо розібратися у даному запитанні:

1. *Антиутопія* – жахлива, або несправедлива спільнота, в якій існує безліч страждань, особливо у вигаданих спільнотах майбутнього, події відбуваються після настання чогось жахливого. Зазвичай іде разом зі згадкою про короткий опис даних подій. – Кембриджський словник [24].
2. *Антиутопія* – уявний світ, у якому люди живуть убогим, страшним, нелюдським життям. – Словник «Меріам-Вебстер» [46].
3. *Антиутопія* – уявне місце, в якому все настільки погано, наскільки це можливо. – Словник «Коллінз» [28].

Тобто, завдяки вищенаданим визначенням можемо прослідкувати, що саме на меті мали показати автори та авторки своїх епох – біль, страждання, репресії головних героїв та світу, який їх оточує та потужну, нестримну силу

героїв даних творів, яка допомагає їм триматися та виживати серед нелюдських умов створених авторами земель.

Кожна епоха мала свої антиутопічні світи, які змінювалися залежно від зовнішніх умов, що були продиктовані світом та уявою авторів, проте головне, що завжди лишалося в даних романах – тягарі випробувань, через які мали пройти герої для досягнення щастя чи звільнення душі, від яких, здавалося, іноді зовсім не може бути спасіння, які стали однією з характеристик даних романів.

У свій час антиутопія прийшла на зміну ідеалізації світу утопій – ставши їх повною протилежністю, що можна побачити з літературних визначень поняття «утопія» нижче:

1. *Утопія* – ідеальний світ, у якому всі співпрацюють одне з одним та абсолютно щасливі. – Кембриджський словник [26].
2. *Утопія* – абсолютно ідеальне місце, особливо в сфері законів, уряду та умов життя. – Словник «Меріам-Вебстер» [48].
3. *Утопія* – звертаючись до уявної ситуації, мається на увазі ідеальна спільнота, де усі щасливі, але яка здається неможливою. – Словник «Коллінз» [30].

Таким чином, з періоду появи антиутопічних творів між даними літературними «світами» почалася певна боротьба. Літературознавці, проводячи свої наукові дослідження, вважають контраст між утопією та антиутопією абсолютно природним, як і все живе та неживе у світі, дані твори вважаються доповненням одне одного, так само як здавна Білобог та Чорнобог стають доповненням своїх протилежностей, додаючи контрасту та рівноваги та створюючи мир та спокій для Всесвіту [1].

Кожен з цих жанрів закріплює за собою певну територію - часовий проміжок, в якому він був чи й залишається популярним. Так, М. Мостафа [50] стверджує, що утопія була представлена світу вперше з однойменним твором Томаса Мора («Утопія» [49]) ще у далекому XVI столітті та поширювала свої думки про ідеальний світ, який не мав своєї протилежності аж до XVIII

століття, будучи представленою філософом та економістом Джеремі Бентамом [37], надаючи свого яскравого відтінку тогочасній літературі.

Проте, свою популярність романи-антиутопії мали змогу здобути лише в далекому ХХ столітті. Як вважає сама Маргарет Етвуд, цьому посприяли темні сторінки людської історії, такі як Перша та Друга Світові війни, вбивства євреїв, допити, катування, тоталітаризм радянської влади та інше [57], що допомогло не тільки розвинути сферу темного літературного твору, а й вивести написання романів-антиутопій на новий, більш професійний рівень.

Таким чином, ХІХ та ХХ століття стали проривними для світу антиутопій та подарували неймовірну класику темної літератури, таку як: «Франкенштейн» Мері Шеллі (1818) [62], «Машина часу» Г. Веллс (1895) [67], «Ми» Євгеній Замятін (1924) [68], «Прекрасний Новий Світ» Олдос Гакслі (1932) [39], «1984» Джордж Орвелл (1949) [55], «Притча про сіяча» Октавія Батлер (1993) [23] та книга, яка буде детально проаналізованою у даній науковій роботі – «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд (1985) [20].

Цей історичний період приніс одні з найпотужніших творів даної сфери, що підтверджують такі науковці як І.І. Пархоменко [15], М.Г. Калафут [41], Д.В. Калінчук [7], О.Л. Козачишина [9], Ф. Десмет [36], Ф. Стоунер [63], Д. Раян [61], М. Мостафа [50], М.С. Мурні [51] та інші. Завдяки цій літературі було не лише проаналізовано особливості створення та важливість даного напрямку для читацької спільноти, проте також проаналізовано необхідність подальшого розвитку цієї сфери, що і продовжило відбуватися вже у сучасному, ХХІ-му столітті.

Романи-антиутопії ХХІ-го століття продовжують традиції цього жанру, досліджуючи темні сторони людської природи та можливі негативні наслідки розвитку суспільства. Ці твори часто зображують тоталітарні режими, екологічні катастрофи, соціальну нерівність та інші жорстокі проблеми. Представники цього століття змінили форму та зміст даного жанру, проте залишили те саме значення, яке з новою силою вплинуло на зростаюче

покоління, надаючи змогу по-новому поглянути на події у сучасному світі, в кожній країні та етнічній спільноті.

Головними літературними творами серед романів-антиутопій у XXI-му сторіччі стали наступні: «Сліпобачення» Пітера Воттса (2006) [66], «Дивергент» Вероніки Ротт (2011) [60], «Орис і Деркач» Маргарет Етвуд (2003) [19], «Дорога» Кормака Маккарті (2006) [45], «Не відпускай мене» Ішігуро Кадзуо (2005) [42], «Станція одинадцять» Емілі Сент-Джон Мандел (2014) [43], «Сила» Наомі Олдерман (2016) [18], «Першому гравцеві приготуватися» Ернеста Клайна (2011) [27], «Red Rising» Пірса Брауна (2014) [22], «The Water Knife» Паоло Басігалупі (2013) [21], «Крадійка книжок» Маркуса Зузака (2005) [69], «Vox» Крістіни Делчер (2018) [35] та трилогія, які здобула неймовірну популярність та отримала екранізації всіх частин – «Голодні ігри» [34, 31, 32] Сюзанни Коллінз, які будуть розглянуті у третьому розділі з метою аналізу їх практичного внеску в розвиток літературного жанру антиутопії.

Завдяки своїй різноплановості та творчому підходу до деталей, дані романи мотивують людей до активної участі в політичному житті та боротьбі за справедливість, а також наочно демонструють, що бездіяльність може призвести до жахливих наслідків. Романи-антиутопії змушують читачів задуматися над цінностями свободи, приватності, індивідуальності та демократії. Вони кидають виклик прийнятим нормам і спонукають до критичного аналізу суспільних проблем.

Саме ці деталі впливу на навколишнє, читацьке та літературне середовища розглядають у своїх статтях, дисертаціях, магістерських та інших видах наукових робіт наступні науковці та науковиці: Ф. Десмет [36], М.Г. Калафут [41], І.В. Кузнецова [14], М.С. Мурні [51], Л. Ньюгард [52], Й. Поспісіл [58], Л.Л. Ребер [59], Д. Раян [61], Ф. Стоунер [63] та інші.

Дані науковці розглядали в своїх роботах не лише особливості структуризації та розподілу особливостей, які відтворюватися авторами у даних творах, а й аналізували проблемно-тематичні та інші аспекти романів-

антиутопій з метою внесення чіткої картини розвитку літературної сфери ХХІ-го століття, таким чином створивши наукові роботи у сферах гендерного, психологічного, державотворчого, соціального та інших аспектів, які впливають на читачів під час прочитання вищезазначених романів.

Проте однією з найважливіших та найзначущіших особливостей даних творів стала трагедія героїв у контексті розвитку подій, їхній біль та страждання, через який доводиться проходити з метою створення та забезпечення кращого життя, якого прагне кожен із них.

Для цього маємо необхідність з'ясувати особливості визначення «трагедії» для подальшого детальнішого аналізу цієї структури у контексті наукової роботи. Отже:

1. *Трагедія* – це дуже сумна подія або ситуація, особливо така, де йдеться про смерть або страждання; п'єса про смерть або страждання з сумним кінцем, або цей тип п'єси загалом. – Кембриджський словник [25].
2. *Трагедія* – це катастрофічна подія; серйозна драма, де, як правило, описується конфлікт між головним героєм і вищою силою (наприклад, долею) і має сумний або катастрофічний висновок, який викликає жалість або страх; літературний жанр трагічної драми; середньовічна оповідна поема або історія, яка зазвичай описує падіння великої людини. – Словник «Меріам-Вебстер» [47].
3. *Трагедія* – це надзвичайно сумна подія або ситуація; вид літератури, особливо драми, який є серйозним та сумним, і часто закінчується смертю головного героя. – Словник «Коллінз» [29].

Тобто, за визначеннями, наданими вище, можемо дійти висновку, що романи-антиутопії мають на меті зобразити сумні та трагічні події з життя однієї людини чи групи людей, які знаходяться у певному небезпечному для їхнього життя чи психологічного стану середовищі та з якого їм необхідно знайти вихід або яке слід перебудувати з метою покращення власного життя та життів оточуючих.

Проте, дуже часто в антиутопіях трагедія героїв може бути вирішеною лише частково, або не бути вирішеною взагалі. Так, багато героїв можуть загинути на шляху до визначеної мети, деякі з них можуть бути скаліченими морально або фізично, або бути не в змозі прийняти нове оточення, що теж вплине на розвиток внутрішньої трагедії даної особистості.

Такі та інші з особливостей трагедії героя в антиутопіях вивчали та аналізували як закордонні, так і українські науковці, а саме: В. Бушанський [3], Е. Юлаф [17], Л.П. Нуруля [54] та інші.

Дані науковці розглядали не лише зазначені у переліку вище антиутопії, а й деякі з тих, які було не вказано, проте які також допомогли зробити масштабний внесок до розвитку літературознавства як за кордоном, так і в межах України.

Історія розвитку літератури даного жанру активно триває і на даний період, пропонуючи усе нові концепції світоустроїв та психологічної й фізичної реакції головних героїв, з якими асоціюватимуть себе читачі, на різні зовнішні подразники, тож важливим є визначити максимально точну картину впливів романів-антиутопій на свідомість людей та надати прогнози з цього приводу.

Задля цього ми перейдемо до наступного підрозділу, де розглянемо даний напрямок у більш структурованому та розширеному форматі, з метою його подальшого аналізу.

1.2 Дослідження впливу романів-антиутопій на суспільство та його самосвідомість

Романи-антиутопії мають на меті представити світу той неідеальний, хаотичний, але справжній світ, який оточує людей. Найчастіше для цього бралися перебільшення, психологічні трансформації, іноді анімалізації та регулярно розглядалися абсолютно інші, до цього небачені світи. Так, беручи

до уваги романи ХХ та ХХІ-го століть, можна зазначити їх всебічний вплив на свідомість тогочасних та сучасних людей та можливі наслідки, які це принесло. Ці твори змальовують жахливі картини майбутнього, де людство втрачає свободу, гідність і навіть людську подобу. Популярність цих творів свідчить про те, що люди глибоко стурбовані можливими негативними наслідками розвитку суспільства.

Наприклад, у розвитку суспільства з історичної точки зору, можна зазначити, що останні століття були доволі складними як фізично, так і морально. Частина літературознавців приділяє зацікавленість написанню романів-антиутопій, як способу інтерпретувати зміни в навколишньому середовищі, з метою поліпшення морального стану суспільства.

Дані романи вплинули не лише на літературу та її розвиток у історичній площині, а й зачіпають свідомість читачів, яким до рук потрапляють твори даного жанрового плану.

Важливо пам'ятати, що романи-антиутопії – це не пророцтва, а твори художньої літератури. Їх мета – не передбачити майбутнє, а змусити людей замислюватися над сьогоденням. Ці романи можуть бути потужним інструментом для підвищення обізнаності про важливі соціальні, екологічні та політичні питання, а також для розвитку критичного мислення, творчості та емпатії.

Перед тим, як дізнатися особливості того, як саме романи-антиутопії можуть впливати на людство із наукової точки зору, необхідно визначити фактори за якими може здійснюватися вплив на суспільство. Так, буде наведена низка як позитивних, так і негативних факторів, які допоможуть розвинути представлену у даному та попередньому підрозділах думку.

До *позитивних* факторів можуть належати наступні: підвищення обізнаності (щодо своїх прав та свобод, соціальної нерівності, небезпеки тоталітаризму та цензури та інш.), критичне мислення (дані твори допомагають замислитися над важливістю свободи вибору, самовираження і т.п., а також над природою влади, у тому числі демократії, тоталітаризму та

їхніх особливостей, і т. д.), емпатія (романи-антиутопії допомагають читачам розвинути співчуття та відчуття підтримки до тих, хто живуть у гірших та тяжчих умовах, як зазвичай описується у подібній літературі).

Окрім того, масштабним фактором до позитивного сприйняття романів-антиутопій у літературі є заклик до боротьби та впевненості у собі й своїх діях, який пропонує дана варіація творів, цим самим створюючи певну рольову модель як для дітей та підлітків, так і для дорослих.

Стосовно *негативних* факторів можна зазначити такі: відчуття тривоги та страху (подібні твори, окрім надання емпатії, вмикають відчуття асоціювання себе з героями твору, тож людина може переймати також їхні страхи та нервовість, викликану світом антиутопії), десенсибілізація (спостерігаючи в творах речі як катування, знущання, фізичний чи психологічний аб'юз, люди можуть пристосовуватися до всесвіту історії та знижувати свій рівень толерантності несвідомо, стаючи більш байдужими до подібних речей як у реальному, так і віртуальному світах).

Як можемо спостерігати вище, позитивні та негативні фактори на даному етапі врівноважують один одного, тож ми не можемо точно вказати, який саме вид впливу буде здійснюватися на конкретну людину під час прочитання тієї чи іншої антиутопії, адже це залежить від психологічних особливостей певної людини, її стану, подій навколо неї у момент прочитання книги, а також поєднання інтересів людини та жанру, ситуації описаної в літературі, обраній до прочитання.

Для будь-якого роману такого плану є необхідним читання з критичною думкою та постійною переоцінкою сюжету твору. Важливо пам'ятати, що ці романи є вигадкою, тож вони не мають масштабної сили над реальністю, а є лише частковим, вкрай мізерним відсотком того, що могло б, чи не могло б статися на певному відрізку реальності. Також важливо замислюватися над тим, як ці романи можуть впливати на людське світосприйняття загалом, проте є певні категорії наукових думок, які склалися навколо даного жанру, які

допомагають внести певну ясність у цьому напрямку для створення його загального аналізу відносно читацької аудиторії.

Так, на прикладі наукового дослідження Л.П. Нуруля у роботі «Dystopian Transformations and Character Construction in Young Adult Science Fiction Lauren Olivers' *Delirium*» [54], виділено дві основні категорії, які допомагають розвиватися історії та її персонажам: *перша* – атмосфера антиутопічної трансформації та *друга* – оточуючі персонажі, як позитивні, так і негативні.

Дослідниця представляє тезу про те, що людину (тобто, головного героя/-їв) формують усі оточуючі його/її обставини – від світоустрою у цьому конкретному Всесвіті (закони, місце проживання, позиція у світі, влада, основний вид діяльності спільноти і т. д.) до внутрішніх (власні переконання) та зовнішніх (Ментор, Вісник і т. п.) чинників [4], які допомагають не лише обрати шлях та своє призначення на початкових етапах, а й рухатися завдяки цьому далі, до кінцевої точки шляху.

Подібна концепція виражає розвиток героїв у багатьох сучасних романах-антиутопіях, а саме: «Дивергент» Вероніки Ротт [60], де підтримкою до розвитку та впливу на свідомість читачів стають полювання на дивергентів (зовнішні) та підтримка друзів та коханого чоловіка (внутрішні чинники), які допомагають їй у боротьбі. «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз [11], де тоталітарна спільнота виступає зовнішньою загрозою, а бажання захистити родину та друзів допомагає боротися з перешкодами. «Мандрі Лемюеля Гулівера» Джонатана Свіфта [64], де абсолютно невідомі краї та створіння, відсутність необхідних підручних засобів і т. п. стають величезними перешкодами для виживання, проте також розвитку героя сприяють внутрішні переконання та роздуми про віру в свої дії та вибір, який робив Гулівер потрапляючи в ту чи іншу ситуацію.

Дану теорію у своїй роботі «Утопії й антиутопії в європейській культурі» підтверджує В. Бушанський [3], де він робить значний акцент на творі «Мандрі Лемюеля Гулівера», зазначаючи силу та особливості

персонажів (гуїґнґмів) твору, де вони не здатні брехати, спираються на чіткі моральні принципи та навіть не мають у своїй мові слова «брехня» як окремого словникового поняття. Вони чисті душею та думками, що допомагає читачам краще асоціюватися з цим світом, перейнявши дух їхньої сили та чистоти роздумів та посиливши одну з вищезазначених позитивних сторін, а саме – емпатію.

Саме це підтверджує вищезазначені твердження про те, що вплив романів-антиутопій на свідомість людей може варіюватися залежно від особистості читача, його життєвого досвіду та політичних, особистих переконань.

Однак, безперечно, вказані у даному розділі та безліч інших романів-антиутопій мають значний вплив на суспільство, змушуючи людей замислитися над важливими питаннями свободи, відповідальності, гуманізму та майбутнього людства.

У наступному розділі ми розглянемо це сприйняття на більш практичних прикладах та проаналізуємо впливи які створює спільнота та внутрішнє середовище людини у ставленні до головної героїні твору Маргарет Етвуд «Оповідь Служниці».

РОЗДІЛ 2. РОМАНИ-АНТИУТОПІЇ ХХ СТ. «ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ» МАРГАРЕТ ЕТВУД ЯК ПРИКЛАД ТВОРЧОСТІ ЕПОХИ

2.1. Проблемно-тематичний аналіз твору «Оповідь служниці» Маргарет Етвуд. Трагедія героїнь твору

Маргарет Етвуд відома у світі як канадська письменниця, поетеса, літературна критикиня, есеїстка, викладачка та екологічна активістка. За 84 роки свого життя вона написала понад 50 книг, включаючи романи, повісті, оповідання, поезію, есеї та драматичні твори. Авторка здобула численні нагороди, серед яких дві Букерівські премії, премія Г'юго, премія Неб'юла та багато інших і вона все ще продовжує дивувати своїх читачів майстерними творами.

«Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд [56] стала справжньою сенсацією свого часу, розкривши темний бік влади, соціуму та темних сторінок людської історії. Основою книги, як повідомляє в інтерв'ю сама авторка [57], стала доволі об'ємна збірка матеріалів із різних історичних епох розвитку суспільства. Тобто, майже все вказане там, вже існувало колись раніше. Це змушує ще більше замислитися над нашим життям та нашими виборами.

«Оповідь Служниці» [6] Маргарет Етвуд, опублікована в 1985 році (оригінальна назва – «The Handmaid's Tale» [19]), є одним з найвідоміших і найвиразніших прикладів антиутопічної літератури ХХ століття. Роман описує жахливий світ Республіки Гілеаду, диктатури, що постала на руїнах Сполучених Штатів. У цьому тоталітарному суспільстві панують жорстокі закони, гендерна ієрархія, а особиста свобода придушується законами, створеними для чіткого контролю населення.

«Оповідь Служниці» – це не лише застереження про можливе майбутнє, але й потужний аналіз гендерної нерівності, релігійного фанатизму та тоталітаризму. У даній науковій роботі ми зупинимося на аналізі гендерного ставлення до жінок та трагедій, через які жінки мали проходити для

збереження себе та своєї свідомості з метою визначення впливу даних тез на свідомість читачів даного літературного твору та висновків, до яких прийшла спільнота завдяки даній роботі.

Беручись за аналіз даного твору неможливо виокремити лише одну, певну гендерну проблему. Усі вони мають розглядатися у комплексі, адже від демонстрації та перебігу однієї з них, залежать також усі інші.

Спираючись на це, можемо провести проблемно-тематичний аналіз даного твору за такими напрямками:

1. Сприйняття жінок у світі антиутопії «Оповідь служниці».
2. Питання свободи слова та його пригнічення.
3. Свобода вибору, життя та її обмеження.
4. Людина як особистість – аборти та вагітність.

Дані питання є одними з найбільш виражених у цій книзі. А найголовнішим чинником цього є абсолютна пов'язаність даних питань із реальним світом – спроби контролю життя, вибору, свідомості, які набули особливого контексту в наш час, у період війни в Україні, яка також внесла корективи у сприйняття не лише даного твору, а й романів-антиутопій загалом.

Структура проблемно-тематичного аналізу буде розподілена на блоки, з метою кращого сприйняття матеріалу, де кожен аспект буде розглянутий окремо, підкріплений необхідними уривками з твору в українській адаптації та власними роздумами авторки з цього приводу.

Сприйняття жінок у світі антиутопії «Оповідь служниці».

Не зважаючи на те, що жінки є критично важливою складовою соціуму даної антиутопії, проте їм все ж надається другорядне, мізерне значення. Жінок тут прирівнюють до рабинь, обмежуючи їхню волю, свободу одягу, рухів, віру, повністю контролюючи кожен аспект їхнього життя.

У даній спільноті є декілька видів жінок:

- *Дружини* – жінки, які не можуть мати власних дітей. Вони є тими, хто вийшли заміж за військових та поважних осіб краю. Через забруднення екології ці жінки втратили можливість до розмноження, тож тепер їхнє життя складається лише з будинку та очікування;
- *Тітки* – жінки, які займалися вихованням та наставництвом жінок, які могли народжувати дітей. Зазвичай використовували дуже суворі та жорстокі методи виховання;
- *Марфи* – жінки, які займалися прибиранням та куховарством. Мали доглядати за усім у домі та тримати його в порядку. Їм було заборонено мати дітей, навіть якщо у них була на це хоч якась фізична можливість;
- *Служниці* – жінки, функції яких звели лише до розмноження. Вони є людськими інкубаторами, які мають виношувати дітей замість Дружин. Зовсім не мають своїх прав та є власністю дому, в якому проживають на даний момент;
- *Еконожини* – жінки меншого статусу, які усе мають робити самі. Мають можливість завагітніти, хоча із великими складнощами, мають часті викидні. Усім серцем ненавидять представників вищих кіл та Служниць;
- *Удови* – жінки, які втратили своїх чоловіків через війну чи зраду держави. Більше не мають права голосу в даній спільноті;
- *Не-жінки* – жінки, які втратили будь-які свої функції як такі (розплідну, соціальну, прислужницьку, інше) та проти власної волі чи за нею (що має назву «Відречення»), були відправлені у Колонії. Мають найнижчий статус у людській спільноті;
- «Єзавельські жінки» (прим. умовна назва, надана авторкою даної роботи для виділення групи жінок, не іменованої в творі самою письменницею) - жінки, які не вписалися у жодну з вищезазначених груп через свою поведінку чи вид діяльності у попередньому житті. Мають вибір між місцем, названим як «У Єзавелі» та Колоніями, якщо обирають перше місце, мають працювати як жінки, відомі у сучасному світі як повії (у світі Гілеаду назви даної групи навіть не існує, адже діяльність даного

об'єднання є суворо під заборною, а саме місце є підпільним). Дана група займається усім, чим займалися і займаються повії у решті світу. Даних жінок вважають тими, яких вже неможливо врятувати на направити до Бога, тож серед усіх груп, представлених тут, вони є найнижчою [6, 20].

Тобто, як ми можемо бачити з цього списку, різновидів жінок дуже багато, але при цьому жоден з них не має найважливішої для людини особливості – свободи. Кожна з них перебуває під повним контролем, від «Єзавельських жінок» (найнижчих у ланці) до Дружин (найвищих у ланці). Звісно, є ще ті, яких не включено до списку. Наприклад, Доньки, які ще не увійшли до даного соціуму та не є фізично жінками до яких їх можна було б розподілити, що станеться в подальшому.

Дана класифікація є абсолютно принизливою у сучасному суспільстві, але деякі особливості певних «каст» (прим. «каста» - це замкнута група людей, у якій склалися специфічні традиції, норми поведінки, спілкування та стиль життя. Цей соціально-географічний термін має глибокі історичні корені та зустрічається в різних суспільствах світу [8]) простежуються навіть у наших сучасних країнах. Ми можемо спостерігати їх серед груп людей, у яких прийнято здійснювати різноманітні види насилля (фізичне, психологічне, сексуальне і т.п.) або серед територій, які відрізняються за вірою або за рівнем розвитку (як приклад цьому можна навести гареми, де була більш ніж одна жінка, призначена для одного й того самого чоловіка).

Сприйняття жінок у даному творі може бути різним залежно від того, хто саме про них говорить (чоловіки чи жінки, яка саме каста і т. д.), але при цьому усі вони потерпали від ницого ставлення у свій бік, що представлено у наведених нижче цитатах з твору від видавництва «Клуб Сімейного Дозвілля» у перекладі Олени Оксенич [6]. Усі приклади наведені із розшифруваннями, доданими авторкою даної наукової роботи, для кращої деталізації та заглиблення у структуру світу та світогляд героїв.

У даній спільноті свобода Служниць є доволі обмеженою: вони мають говорити за правилами, ходити за правилами, навіть, зраджувати довіру інших, якщо будуть хоч найменші сумніви в їх вірності системі. Жінки тут - рабині системи, яких усувають за найменші прогріхи. Це можна чітко простежити в даному уривку: «Благословенний плід, - вітається зі мною жінка усталеними поміж нас словами.

- Хай відкриє Господь, - як годиться, відповідаю я. Ми розвертаємося і крокуємо разом повз великі будинки до центральної частини міста. Нам не можна ходити туди інакше, як парами. Це мало б захищати нас, хоча сама ця ідея абсурдна - ми вже достатньо захищені. Правда в тому, що вона шпигує за мною, так само, як і я за нею. Якщо хоч одна з нас вислизне завдяки чомусь, пов'язаному з нашими щоденними прогулянками, другу визнають у цьому винною.

Ця жінка стала моєю партнеркою два тижні тому. Не знаю, що сталося з попередньою. Одного дня вона просто не прийшла, а замість неї була ця. Про такі речі не питають, бо відповіді, зазвичай, не ті, які хочеться чути. Усе одно відповіді не було б» [6, с.25].

Ще одне підтвердження питання свобод жінок розташоване всередині спогаду про їхнє минула та порівнянні його з тяжкою реальністю сьогодення. Їм недозволено читати, навіть, дивитися на окремі літери або носити одяг, який легко розстігнути чи зняти, який дає свободу рухів та відчуттів. Навіть у цих маленьких деталях влада показує, наскільки сильно вона готова диктувати правила та обов'язки кожного та кожної: «Біля крамниці - величезна дерев'яна вивіска у формі золотої лілії: крамниця зветься «Польові лілеї». Власне, під лілією видно те місце, де зафарбували літери назви, коли вирішили, що навіть самі назви крамниць становлять для нас завелику спокусу. Тепер місця розпізнаєш лише за вивісками.

Раніше на місці «Лілей» був кінотеатр. Сюди часто ходили студенти; щовесни влаштовували фестиваль Гамфрі Богарта з Лорен Беколл чи Кетрін Гепберн - самотійними жінками, котрі вирішували самі. Вони носили блузку

з гудзиками спереду, це натякало на ймовірність слова *«розстібнути»*. Ці жінки могли бути роздягнені; або ж ні. Здавалося, вони можуть обирати. Ми тоді, здавалося, могли обирати. Тітка Лідія казала: «Наше суспільство помирало, бо мало забагато вибору».» [6, с.30-31].

Жахливим усвідомленням поняття такого вибору стає момент на вулиці, коли жінки зіштовхуються із туристами. Уривок нижче просочений одним із найбільших болей, представлених у книзі, хоча їх доволі багато самих по собі. Система Гілеаду побудована на жіночому болю, жіночих стражданнях, їхніх знищених виборах, де навіть мовчання може бути сприйняте, як зрада: «- Перепрошую, - повторює перекладач, привертаючи нашу увагу. Я киваю, показуючи, що почула його. - Вони питають, чи ви щасливі?

Можу собі уявити їхню цікавість: *«Чи вони щасливі? Як вони можуть бути щасливими?»*. Я відчуваю на нас погляди їхніх яскравих чорних очей, те, як вони трохи схиляються вперед, щоб почути нашу відповідь, особливо жінки, але й чоловіки також: ми таємниця, ми заборона, ми викликаємо в них захват.

Гленова нічого не каже. Тиша. Але іноді так само небезпечно буває і не говорити.

- Так, ми дуже щасливі, - белькочу я. Я маю щось сказати. Що ще тут скажеш?» [6, с.35].

Важливість жіночої думки та свободи для усієї чоловічої половини спільноти у контексті Гілеаду перестає мати значення. Їх не цікавить майбутнє жінок, країни, майбутнє науки, майбутнє ліберальне та рівноправне. Натомість чоловіки зацікавлені лише у власному добробуті, який не розповсюджується на будь-чий інший (тобто, жіночий). Те, що ситуація жінок погіршилася в десятки та сотні разів не має уваги в чоловічій спільноті так, як це відбувалося і в звичайному світі: жінок не обстежували під час медичних досліджень, аналізи зводилися лише до чоловіків [53].

Ніхто з чоловіків не був зацікавлений у покращенні добробуту дівчат та пані, адже їхнє, чоловіче життя, навпаки, покращилося для більшості

індивідуумів. Жінки лишилися мавпочками у цирку; песиками, над якими ставлять експерименти, і на жаль, керівництво режиму не лише не намагається це спинити, а іще й усіляко підтримує, розвиває це, що чітко наведено у наступному уривку: «- Проблема була не лише в жінках, - каже він. - Головною проблемою були чоловіки. Для них більше нічого не лишилося.

- Нічого? - перепитую я. - Але вони мали...
- Їм не було чого робити, - перебиває він.
- Вони могли заробляти гроші, - кажу трохи вередливо. Зараз я його не боюся. Важко боятися того, хто дивиться, як ти змащувеш руки кремом. Цей брак страху небезпечний.
- Цього мало, - відповідає він. - Це надто абстрактно. Тобто їм нічого не лишилося з жінками.
- Це ви про що? - запитую я. - А всі ті «Порнокутки» - їх же було повно, навіть пересувних.
- Я говорю не про секс, - каже він. - Це один із нюансів, секс став надто простим. Його просто можна було купити. Не лишилося того, заради чого треба було б працювати чи боротися. У нас є статистика з тих часів. Знаєш, на що найбільше скаржилися? На нездатність відчувати. Чоловіки відвернулися навіть від сексу. Відвернулися від шлюбу.
- А тепер вони відчувають?
- Так, - відповідає Командор, дивлячись на мене. - Відчувають.

«...»

- Я хотів би знати, що ти думаєш, - каже його голос з-за моєї спини.
- Я небагато думаю, - відказую просто. Він хоче близькості, але я не можу її дати. - Що мені з того думання, правда? - продовжую. Те, що я думаю, 'не має значення. Це єдина причина, з якої він може мені щось розповідати.
- Ну ж бо, - наполягає він, трохи натискаючи руками. - Мені цікава твоя думка. Ти достатньо розумна, щоб її мати.
- Щодо чого? - питаю я.

- Щодо того, що ми зробили, - каже він. - Як усе вийшло.

Я тримаюся дуже спокійно. Намагаюся спорожнити свою голову. Думаю про небо вночі, коли місяця немає.

- У мене немає думки, - повторюю я.

Він зітхає, розслабляє руки, але лишає їх у мене на плечах. Він знає, що я думаю, то й добре.

- Ліс рубають - тріски летять, - ось що він каже. - Ми думали, що це на краще.

- Краще? - перепитую тихо я. Як може він вважати, що це краще?

- Краще ніколи не буває для всіх, - уточнює він. - Комусь завжди гірше» [б, с.186-187].

Ці уривки є найбільш яскравими серед десятків упорядкованих авторкою даної роботи для уособлення ставлення до жінок, сприйняття їх та їхнього статусу в даній спільноті. Як можна бачити вище, думку жінок повністю знецінили, заглибивши її на дно суспільної свідомості, адже жінок ізолювали у своїх кімнатах, будинках, за абсолютно непоказними буденними справами, повернувши жінок до часів рабства, де немає жодних видів свобод. Набагато більше таких прикладів можна буде зустріти у подальших підтемах та частинах даної роботи, де теж буде розкрита суть усього, що відбувалося у Гілеаді та вплив цього на жінок та їхню психіку.

Питання свободи слова та його пригнічення.

Як ви вже могли спостерігати у попередній підтемі, питання свободи слова є дуже масштабно обмеженим для жінок питанням: вони мають спілкуватися уставленими Біблією та урядом виразами, а також їм абсолютно заборонено читати, писати чи розглядати літери у будь-якому їхньому вигляді.

За базовими правилами системи вважалося, що Служниці, як ходячі посудини, не мають жодного іншого призначення, окрім як народження дітей, тож уряд заборонив їм витратити час на дані непотрібні та небезпечні речі, які можуть стимулювати їх думати, а значить збільшувати ризик для уряду.

Прикладами такої поведінки й обмежень є наведені нижче цитати, які можна спостерігати із проблематичним аналізом, наданим авторкою даної наукової роботи.

Першим, що слід вказати як позбавлення свободи, це майже повне позбавлення пересування, при якому влада має точно знати у якому місці, точці та поселенні перебуває дана особа для подальшого її вилучення та переміщення до необхідного системі місця, що можна спостерігати у даному уривку: «Тепер я не можу не бачити маленьке татування на щиколотці. Чотири цифри й око, паспорт навпаки. Він має гарантувати, що я ніколи не можу зникнути, розчинитися в іншому пейзажі. Я для цього надто важлива, надто рідкісна. Я - національний ресурс» [6, с.64].

Але не лише обмеження читання, споглядання літер чи пересування було важливим, проте навіть сприйняття інформації, яка знаходилася поза найближчими вулицями та полями ставала для жінок з нижчих класів недоступною – під такі заборони підпадав також перегляд телевізору чи прослуховування радіо, що, наприклад, може бути обсервовано тут: «Кілька порожніх каналів, потім новини. Ось що вона шукала. Жінка відкидається на спинку крісла, глибоко втягує дим. Я навпаки схиляюся вперед, наче дитина, якій дозволили допізна сидіти з дорослими. Це - єдина перевага таких вечорів, вечорів Церемонії: мені дозволено подивитися новини. Це наче неписане правило серед усіх домашніх: ми завжди приходимо вчасно, він завжди запізнюється, Серена завжди дає нам подивитися новини» [6, с.77].

Додатком до підтвердження вищезгаданих нюансів інформативної свободи стає також нюанс, завдяки якому бачимо недопущення навіть випадкового споглядання слів, забуття та у майбутньому, для подальших поколінь, сприйняття літер лише як крихітних візерунків, як було і в далекі часи: «Біблію тримають під замком так, як колись тримали чай, щоб його не вкрали слуги. Це запалювальний прилад: хтозна, що ми могли б зробити, якби заволоділи ним? Нам може читати він, але самі читати не можемо. Ми повертаємо до нього голови, чекаємо: ось наша казка на ніч» [6, с.82].

Інформаційну рутину було сплановано доволі чітко та перейнято за структурованим алгоритмом від влади до нижчих шарів населення, серед них були і Тітки, які виховували Служниць у Червоному Центрі, де пропагували структуру висловлюючи її таким чином: «Ви - перехідне покоління, - казала Тітка Лідія. - Вам найважче. Ми знаємо, яких жертв від вас чекають. Важко, коли чоловіки вас засуджують. Тим, хто прийде згодом, буде легше. Вони приймуть свої обов'язки з радістю».

Вона не сказала: «Бо в них не буде спогадів про те, що може бути інакше».

Сказала: «Бо вони не хотітимуть того, чого не можуть мати», - у даній цитаті ми можемо бачити усю сутність системи, де частину людей триматимуть під замком, утримуючи в майже нереальних для існування умовах, а потім на зміну їм прийдуть ті, хто інших умов ніколи й не згадає. Бо нікому буде про них розповісти [6, с.106].

Завдяки цій рутині та інформаційним обмеженням жінкам, а саме Служницям у даному випадку, було складно приймати будь-що інше чи повертатися до чогось, що у минулому аж ніяк не було новиною чи дикістю, що вказує на їхню згоду та адаптацію до системи в подальшому: «Я взяла в нього журнал, розвернула як годиться. От вони, образи мого дитинства: нахабні, рухливі, упевнені, руки випростані, наче заявляючи про своє право на простір, ноги розставлені, ступні міцно тримаються землі. Щось ренесансне було в цій позі, але на думку спадали принци, а не зачесані й завиті діви. Ці відверті очі, хоча й затінені макіяжем, але, як і котячі, націлені на здобич. Без зволікання, без страху - не в цих накидках та грубому твіді, не в чоботах до колін. Ці жінки – пірати з жіночими дипломатами для здобичі та жадібними кінськими зубами.

Поки я гортала сторінки, відчувала, що Командор дивиться на мене. Знала, що роблю те, чого робити не мала б, і йому приємно бачити, як я це роблю. Я мала б почуватися злом; за мірками Тітки Лідії, я й була злом. Але я цього не відчувала» [6, с.139-140].

Проте життя Служниць не завжди було саме таким – пов'язаним з навколишнім світом шепотами та непомітними рухами, з часом жінки почали все більше відсторонюватися від цього, забували як це – існувати інакше. Прикладом початку введення їх у подібний стан стали спогади головної героїні про перші дні ізоляції жінок та розділення їх по категоріях, наче худоби: «Ми стояли зграйкою на сходах біля бібліотеки. Не знали, що й сказати одна одній. Ніхто з нас не розумів, що відбувається, тож і сказати нічого особливого не могли. Дивилися одна на одну й бачили розпач і сором, наче нас спіймали на тому, що ми не мали робити.

- Яке неподобство, - сказала одна жінка, але так, наче сама в це не вірила.

Чому ми почувалися так, наче заслужили на все це?» [6, с.158].

З того моменту, відколи Джун перестає працювати у бібліотеці та проходить через Червоний Центр, дім Командора та все, що пов'язане з цим середовищем, жінка змінюється зсередини. Сором, який вона відчувала на початку ізоляції за «неправильну поведінку», ярмовану владою згодом перетворилася на заздрість, адже жінки почали бажати того, чого більше не мали: книг, блокнотів, листків та навіть ручок. Тітки та Система промивали свідомість жінок, навчаючи їх вбачати зле у тому, що вони робили так багато часу в минулому житті. Ручку одразу вбачають як гріх, до неї не дозволяють наблизитися, вона – небезпечна. Саме це втовкмачують жінкам у голови, змушуючи їх вірити у нову, несправжню реальність, роблячи їх зручнішими для системи, дурнішими, в порівнянні з урядом. Цей момент героїня чітко передає для літературного аналізу в даному уривку: «Я обережно, друкованими літерами пишу фразу, списую зі своєї пам'яті, зі своєї шафи. *Nolite te bastardes carborundorum*. Тут, у цьому контексті, це не молитва й не команда, це сумне графіті, колись видряпане й закинуте. Ручка під моїми пальцями чуттєва, майже жива, я відчуваю її силу, силу слів, які вона містить. «Ручка – це заздрість», – сказала б Тітка Лідія, цитуючи черговий слоган Центру, який відважував нас від таких речей. І вони мали рацію - це заздрість.

Просто тримати її – уже заздрити. Я заздрю, що в Командора є ручка. Це одна з тих речей, які я хотіла б украсти» [6, с.167].

Тітки та влада вчили жінок бути обережними: не бажати занадто багато, ходити назирці, оберігати себе та дитя, яке вони можуть носити в собі від будь-яких небезпек. Завдяки цьому правилу, Джун пригадує слова, які існують ще з часів життя до Гілеаду – своєрідний анекдот, який колись був популярним, а зараз став схожим на мантру. Жінкам не варто ворухитись чи подавати виду, що ті існують, бо якщо влада їх побачить, то пані з будь-якої касті населення можуть чекати три речі: катування, Колонія або смерть. Найчастішим є останній варіант. Служниці не мали ворухитися, щоб вижити, щоб пережити усе погане, що з ними трапляється. От тільки вони не знали наскільки краще буде після цього, і чи краще буде взагалі: «Як той старий жарт.

«Щось не так любя?» – «Ні, а що?» – «Ти поворухнулася».

Просто не ворухіться» [6, с.196].

Зламатися може кожен, головне знайти правильну точку опори, саме цього бояться Служниці, Марфи та інші жінки, намагаючись знайти будь-що для виходу з цієї ситуації. Але не завжди це виходить зробити. Коли головна героїня бачить свою найкращу подругу у стані розпачу та відчаю, то вкотре переконується у речі, в яку до останнього відмовляється вірити. Гілеад зламає кожного, у свій час, - і саме це говорить кожен управлінець уряду, саме це видно в очах усіх скалічених даним устроєм жінок. Саме це побачила Джун в очах Мойри, зустрівши її вперше за існування режиму, щоб після цього ніколи не бачити знову: «Зараз вона мене лякає, бо в її голосі чую байдужість, брак волі. Вони справді з нею це зробили, забрали щось - що? - яке було її центром? Та чому я чекаю, що вона боротиметься далі, з тим, що я вважаю мужністю, що вона переживе все це, переграє, якщо я сама не можу?

Не хочу, щоб вона була схожа на мене. Здавалася, пливла за течією, рятувала свою голову. Ось до чого все йде. Я хочу від неї лицарства, безумства, героїзму, самотніх боїв. Того, чого мені бракує» [6, с.222].

Даний підрозділ окреслив приблизну картину того, яким чином влада забирала свободу слова та свободу думки в жінок, принижуючи їхні інтереси, позбавляючи знань, волі, свідомості та створюючи світ, де навіть звичайна ручка може вважатися для них заздрістю та символом влади. В даних десяти уривках представлено те, що може статися із людиною та її свідомістю, коли її крок за кроком знецінюють, змінюють її свідомість та реальність навколо неї. З жінками тут поводяться так само, як психологічні маніпулятивні особистості ставляться до своїх «жертв», займаючись газлайтингом [16] та іншими видами заміни реальності, роблячи їх покірними та безпечними маріонетками.

Також у даних уривках можемо бачити, як впливає на наше ставлення до жінок мовна складова, якою їх описують. Особливо це простежується у п'ятому уривку, під час порівняння жінок Гілеаду та жінок до настання режиму. За спостереженнями Кузнецової І.В., жінки-авторки приділяють найбільшу важливість таким характеристикам у описах як зовнішність, оцінювана привабливість, вік та елементи одягу жінок [Кузнецова]. Як ми можемо бачити вище, жінки Гілеаду у порівнянні з жінками минулого повністю втратили необхідність опису за зовнішністю, адже спільнота навмисно знизилася необхідність даного явища. Проте певні речі у даному режимі лишилися й актуальними: наприклад, вік, який впливав на можливості жінок мати чи не мати дітей (зважаючи на менопаузу і т. п.) та описи елементів одягу, які зайняли величезну нішу, розсортували жінок за певними категоріями навіть у питаннях одягу (наприклад, червоні сукні Служниць та їх білі крила, які закривали обличчя; зелені сукні Марф, які робили їх схожими на помічниць; Не-жінки, вдягнені у сірі тоненькі сукні і т. п.).

Надалі ми розглянемо ще більше прикладів знецінення жінок та їхніх інтересів на основі даного твору, повністю проаналізувавши кожен із підтем.

Свобода вибору, життя та її обмеження.

Обмеження свобод для жінок Гілеаду відбувалося у кожній сфері їхнього життя: фінансовій, фізичній, мовній, сексуальній, моральній та психологічній.

Жінок майже повністю позбавили вибору, пропонуючи їм або жити за правилами, наданими урядом, або помирати в Колоніях, працюючи з токсичними відходами, тим самим все ще контролюючи їх, але при цьому надаючи мініатюрну ілюзію свободи.

Частина жінок вирішувала йти протизаконним шляхом, допомагаючи групам опору, які діяли в Гілеаді, проте за викриття, як було вказано і в попередньому підрозділі, це приводило до смерті.

Нижче ми розглянемо уривки-приклади ситуацій, де чітко демонстрована модель обмеження жіночої свободи із додатковим аналізом, для ширшого проблемно-тематичного представлення думки авторки даної роботи.

Перше, з чого слід почати у даному напрямку – це ставлення до Служниць, їхнє сприйняття суспільством та визначення того, що саме дозволено чи не дозволено їм мати. Жінок можуть обшукувати, перевіряти їхні речі та кімнати, покарати за будь-що додаткове, не представлене в списку дозволеного. У них можуть «забрати» все до найменших дрібниць, лишити їм сонце, квіти та стілець, обмежити їх у всьому, але вони все одно будуть та матимуть виживати. Бо така їхня доля, таке їхнє призначення та потужна сила волі. Їм не лишили іншого вибору, і жінки з цим миритимуться, бо інакше – смерть, уряду це чудово відомо, тож вони роблять все, аби зробити жінок контрольованими, тож Служниці тримаються за себе, свою свідомість та дрібниці, які їх оточують, щоб не перейти межу та не втратити найголовніше – себе: «Але стілець, сонячне світло, квіти – цього у нас не забрати. Я жива, живу, дихаю, розкриваю долоню сонцю. «Це не в'язниця, це привілей, – казала Тітка Лідія: вона обожнювала формулювання «або-або».» [6, с. 14].

Проте оточення забиравало не лише матеріальну свободу жінок, а й моральну. Їм могли нанести майже будь-який вид фізичної шкоди, серед тих, які згадані в Біблії як «дозволені», проте жінки не мали відповідати, адже їх

статус не дозволяє подібного, що представлено далі: «Їй, напевно, дуже хотілося дати мені ляпаса. Їм можна нас бити, у Біблії є прецедент. Але не користуватися нічим. Тільки руками» [6, с. 22].

Як один із виявів обмеження свободи існування та вибору Служницям не дозволялося залишати під своїм наглядом не лише дітей, яких вони мали народити при Гілеаді, адже тут вони представляли себе як сурогатних матерів, проте їм також не дозволялося продовжувати опіку над дітьми, які були народжені в часи існування вільної країни. Тут, у Джун (головної героїні) забрали доньку, народжену до Гілеаду, з якою вона та її чоловік намагалися тікати. Та дитину забрали, а чоловіка, імовірно, вбили. Вона лишилася сама, без дитини, без змоги її побачити чи поговорити з нею, або ж без будь-якої інформації про те, як вона росте чи що сталося, що підтверджено наступним цитуванням: «Пам'ятаю, як я кричала – це відчувалося як крик, хоча могло бути всього лиш шепотінням:

- *Де вона? Що ви з нею зробили?*

Не було ані ночі, ані дня, лише мерехтіння. Тоді за якийсь час знову були стільці й ліжко, а тоді ще й вікно.

- Вона в хороших руках, – сказали вони. – У людей, які годяться. Ти негодяща, але ти ж хочеш для неї найкращого, правда?

Вони показали мені її фото - вона стояла на газоні, біля дому, її личко було замкненим овалом. Світле волосся туго зібране ззаду. За руку її тримала жінка, яку я не знала. Вона доходила цій жінці хіба що до ліктя.

- Ви вбили її, – сказала я. Вона була схожа на янголятко, урочисте, маленьке, зроблене з повітря.

На ній була сукня, якої я раніше не бачила, біла, до самої землі» [5, с.42].

«Однак я розповідаю і казку. У своїй голові, усе по порядку.

Розповідаю, а не пишу, бо мені немає на чому писати, та й писати в моєму випадку заборонено», – у даному уривку можемо спостерігати, наскільки обмеженими були права жінок. Ніякої писемності, нічого, лише власні думки та спогади, поки вони в них лишалися. Жінкам було заборонено

навіть думати про щось зухвале, тож подібні заборони від уряду для них були аж ніяк не дикістю [6, с.43].

Служниці не мали власності, вони були кочівницями, рабинями, тими, кого стирали із пам'яті та зі сторінок історії як особистостей, адже навіть на фото їм не дозволялося бути присутніми. Усвідомлення того, що навіть найменші речі є їхньою власністю, допомагало жінкам не втрачати свій глузд та лишатися дієздатними, адже це був єдиний спосіб, щоб їх не викинули до Колоній та тримали на даній «роботі»: «Отже, МОЯ кімната. Зрештою, має ж бути якесь місце, яке я назву своїм, навіть нині.

Я чекаю у своїй кімнаті, яка зараз – кімната очікування. Коли я лягаю спати, вона стає спальнею» [6, с.51].

За Служницями стежили, що відбувалося скрізь – ванні кімнати абсолютно не були виключенням. Урядом, Дружинами, Командорами це пояснювалося як турбота про безпеку “національного резерву”, проте насправді це була турбота про безпеку всіх навколо та збереження можливості жінок лишатися живими та виконувати свої функції навіть попри власну волю: «Спершу у ванних кімнатах траплялись інциденти – порізи, утоплення. Перш ніж прибрали всі слабкі місця. Кора сидить на стільці в коридорі, біля дверей, щоб сюди ніхто не зайшов. «У ванній кімнаті, у ванні ви вразливі»» [6, с.61].

Червоний Центр та Тітки готували жінок до того, що в них не буде нічого свого, вони маніпулювали та привчали їх до того, що це абсолютно нормально та «відбувається з усіма», створюючи умови для того, щоб жодна з їхніх підопічних не жалілася та не вчиняла бунтів: «Я навчилася обходитися без багатьох речей. Тітка Лідія казала: «Якщо у вас багато речей, ви стаєте надто прив'язаними до матеріального світу й забуваєте про духовні цінності. Треба плекати вбогість духу. Блаженні лагідні». Про успадкування землі вона не сказала нічого» [6 с.63].

Контроль жінок здійснювався у будь-яких сферах їхнього життя, навіть якщо ними є базові біологічні потреби. Цим самим уряд мав на меті привчати їх покірності та слухняності, адже завдяки подібним речам жінки бачили ціну

та наслідки своїх дій: «Я маю чекати, доки це закінчиться, і тільки тоді підняти руку. Іноді, якщо спитати у неслухний момент, вони кажуть «ні». Якщо справді треба в туалет, це може бути критично. Учора Долорес обмочилася. Дві Тітки витягли її геть попід руки. Її не було на денній прогулянці, але ввечері вона вже лежала на своєму ліжку. Усю ніч ми чули, як вона стогне, замовкає і знову стогне.

- Що з нею зробили? - перешіптувалися ми від ліжка до ліжка.

Я не знаю.

Від незнання ще гірше» [6, с.70].

Проте Червоний Центр обирав не обмежуватися лише базовими потребами жінок. Наступний уривок чітко демонструє статус Служниць та ставлення до них, адже все, що вважалось потрібним від них – лише органи дітонародження та сама оболонка у вигляді тулуба. Усе інше класифікувалося неважливим, а іноді – зайвим, адже завдяки цьому жінки могли завдати шкоду собі, іншим, або втекти. Таким чином їх було легше ізолювати та зробити смиренними, підтвердження чому можна знайти тут: «Її відвели до кімнати, де раніше була лабораторія. Ніхто з нас не заходив туди добровільно. Після того вона тиждень не могла ходити, не могла вдягнути черевики, бо ноги надто сильно спухли. За перше порушення страждають саме ноги. Вони використовують сталеві дроти, обтріпані на кінцях. Тоді йдуть руки. Їм байдуже, що вони роблять з вашими руками й ногами, навіть якщо це не минеться. «Пам'ятайте, – казала Тітка Лідія, – для ваших обов'язків ноги й руки не потрібні.» [6, с.86].

За описом подальшої ситуації можна споглядати, яким чином люди втрачали свободу голосу та мислення – великою часткою цього ставав страх та неможливість отримати хоча б базову інформацію для аналізу ситуації. Завдяки цьому уряд крок за кроком ізолював людей, роблячи їх безпечними для себе, розділяючи на групи та створюючи необхідні умови для зміни їхньої свідомості та подальшого контролю: «То було після катастрофи, коли

застрелили президента, розстріляли конгрес і армія проголосила надзвичайний стан. Тоді в усьому звинуватили ісламських фанатиків.

«Не хвилюйтеся, – казали тоді. «Усе під контролем.

Я була ошелешена. Усі були, я знаю. Важко було повірити. Цілий уряд знищено, так просто. Як вони туди дісталися, як це могло статися?

Тоді призупинили дію Конституції. Сказали, що це тимчасово. Навіть не було жодних бунтів на вулицях. Люди лишалися вечорами вдома, дивилися телевизор, чекали на якісь вказівки. Навіть не було ворога, на якого можна було показати пальцем.

- Стережися, - сказала мені Мойра по телефону. – Насувається.
- Що насувається? - запитала я.
- Ти чекай, – сказала вона. – Вони це давно готували. Нас із тобою загнали в кут, мала.

Вона цитувала вираз моєї матері, але не для сміху» [6, с.154-155].

Завдяки цим цитуванням ви можете спостерігати, наскільки сильно думка уряду, правила та їх суворе дотримання впливали не лише на мислення людей, а й на їхню поведінку. Будь-яке обмеження свободи, навіть якщо воно було абсолютно неприпустимим з боку прав людини, поступово сприймалося як звичне, де люди вважали, начебто заслуговують на подібну поведінку, що, звісно ж, було неправдивим.

У оточенні нових, тяжких та до кінця незвіданих умов, люди вчилися виживати, створюючи свої індивідуальні світи, перешіптуючись та іноді витримуючи абсолютно нелюдські знущання над собою, своїм тілом та свідомістю.

Це приводить нас до останньої підтеми, яку буде розглянуто у даному підрозділі, а саме питання вагітності та абортів у даній спільноті.

Людина як особистість – аборти та вагітність.

Завдяки уривкам, які вже були наведені вище авторкою даної наукової роботи та їхньому структурованому аналізу, можна було спостерігати не лише

ставлення до свобод та думок жінок, а точніше саме касти Служниць, а й те, яку роль вони відігравали у становленні даної системи. Можна зазначити, що незважаючи на їхній низький статус у структурі існування Гілеаду, їхня роль як матерів майбутніх поколінь все ж лишається незмінно високою, тож, розглядаючи надану в попередніх підтемах інформацію, можна зазначити, що аборти як такі були абсолютно неприпустимими для даних жінок, як і для будь-якої жінки системи в цілому.

Далі будуть наведені приклади-підтвердження вищезазначеної теорії, з їхнім подальшим розширеним аналізом для підтримки даної теорії.

У першому уривку можемо споглядати, як сильно реакція жінок одна на одну залежить від культури даної спільноти – перше, на що вони дивляться під час прийому в лікаря – це живіт, те, чи жінка вагітна, чи є в них привід для заздрощів та обговорень напівшепотом, чи навпаки, всім їм варто хвилюватися так само. Їх не цікавить моральний стан одна одної, емоції, які відчують жінки, лише те, що суспільство назвало важливим – вони посудини, тож і ставляться одна до одної так само. Завдяки даній культурі їхній емоційний інтелект знизився, а народження дітей перетворилося на суцільні перегони, що бачимо далі: «У кімнаті очікування сидять й інші жінки, троє, вбрані у червоне: цей лікар – спеціаліст. Ми потай дивимось одна на одну, вимірюємо поглядом животи: можливо, комусь пощастило? Медбрат вводить наші імена та номери перепусток в Компудок, перевіряє, чи справді ми ті, хто потрібен. У ньому шість футів зросту, років сорок, діагональний шрам через усю щоку; він друкує сидячи: його руки завеликі для клавіатури. Він досі носить пістолет у кобурі на плечі» [6, с.59].

Завдяки цьому можемо спостерігати наскільки цинічним стало ставлення лікарів до Служниць. У той час, коли жінок мали б захищати та допомагати їм у їхній ніяк не легкій роботі, лікарі знаходили способи використовувати їх та свій службовий статус, щоб обходити закон. Вони маніпулювали жінками, їхнім бажанням отримати статус, їхніми мріями про дітей, які були нав'язані більшістю урядом; використовували їх завдяки

прагненню жінок не потрапити до Колоній (жінкам давався такий шанс за умови, якщо вони народять хоча б одну здорову дитину). Тож дуже часто, зважаючи на ситуацію та секретну стерильність багатьох чоловіків у керівній верхівці, Служниці мали йти на цей крок заради виживання, переступаючи через себе та свої принципи: «- Я можу допомогти, - каже він. Шепоче.

- Що? – кажу я.
- Цс-с-с, - каже він. – Я можу допомогти. Іншим уже допомагав.
- Допомогти? – перепитую я тихо, як і він. – Як?

Можливо, він щось знає, бачив Люка, знайшов його, може повернути?

- А ти як думаєш? – каже він, ледь видихаючи слова. Це його рука ковзнула вгору моєю ногою? Він зняв рукавичку. – Двері зачинені. Ніхто не зайде. Вони не знатимуть, що це не від нього» [6, с.60].

Подальший уривок є доповненням до теорії з попереднім уривком, де лікарі маніпулюють жінками для отримання бажаного ними статевого контакту в обмін на шанси безпеки, поваги та дитини, якщо все пройде достатньо добре, нікого не викриють та дитина народиться здоровою. Проте є також негативний бік цієї махінації, а саме – смертна кара, як вказано у даній частині, від якої жінкам неможливо врятуватися, адже вони стають невірними та порушують будь-які принципи Біблії, що є абсолютно неприпустимим для даної спільноти, навіть не зважаючи на важливість та цінність Служниць як «національного ресурсу»: «- Мені боляче дивитися, через що ви проходите, – бурмоче лікар. Це щиро, щире співчуття, але водночас він насолоджується – і своїм співчуттям, і всім процесом. Його очі зволожені жалістю, його рука рухається на мені, нервово, нетерпляче.

- Це надто небезпечно, – кажу я. – Ні, не можу.

Покарання – смерть. Але вони мають спіймати вас у процесі, із двома свідками. Які шанси на те, що у кімнаті жучки, хто чекає за цими дверима?» [6, с.61].

Останній тут уривок також представляє нам маніпуляції лікарів жінками у вигляді реплік «небагато лишилося», «до наступного місяця», та

усвідомленням того, що саме лікарі можуть з ними зробити, якщо не перейти з ними межу. Система змушувала Служниць перебувати між двох вогнів, де їх або вб'ють за зраду Командора, або відправлять до Колоній, як нездатних до розмноження. Кожна робила свій вибір самостійно та, на жаль, у більшості випадків він не закінчувався добре, на відміну від головної героїні: «- Подумай, – каже він. – Я бачив твою картку. Тобі небагато лишилося. Та це твоє життя.

- Дякую, – кажу я. Маю лишити по собі враження не ображеної, відкритої до пропозицій. Лікар забирає руку, мало не ліниво, не поспішаючи, це не останнє його слово. Він може підробити аналізи, доповісти, що у мене так, безпліддя, відправити мене в Колонії, до Не-жінок. Усе це лишилося неказаним, але усвідомлення його влади, попри це, зависає у повітрі, коли він плескає мене по стегну й відсувається назад, за простирадло.
- До наступного місяця, – каже він.

Я знову вдягаюся за ширмою. У мене тремтять руки. Чому я налякана? Я не переходила меж, не зрадила довіри, не ризикнула, усе безпечно. Мене жахає вибір. Вихід, порятунок» [6, с.61].

Тобто, як ви могли спостерігати, за жінками був постійний контроль у будь-якій сфері їхнього життя, починаючи від персональної гігієни та закінчуючи вибором одягу, думок та слів, де кожного дня вони боялися двох речей: або того, що їх забере та згубить уряд у вигляді Очей, або того, що їм доведеться переходити межу, втрачати здоровий глузд та більше ніколи не бути собою. Саме перед таким вибором стояла і головна героїня даної історії, Джун, проте вона втрималася на межі вірячи у дві речі: що з її донечкою все добре та вона в безпеці, та що її Люк може бути живим, разом із опором, готуючись її визволити, які вона постійно собі повторювала, уявляючи картини її щасливого майбутнього, яким воно могло б колись стати.

Так само кожного дня борються українці під час війни. Боряться, щоб підтримувати рідних, близьких та військових, і, звісно ж, себе. Люди так само, як і героїні твору «Оповідь Служниці» вірять, що зовсім скоро настане день,

коли темрява війни, болю та страждань зміниться спокоєм, миром та відбудовою країни, в якій вони живуть.

Завдяки цьому стало важливим питання того, чому саме люди читають романи-антиутопії у такий тяжкий, напружений час, наскільки популярними вони є серед читацької аудиторії та як вони допомагають боротися із викликами, яке кидає життя.

Саме це буде розглянуто у наступному підрозділі, де на прикладі даного роману, буде проаналізована практична частина важливості подібної літератури, з метою розкриття питання того, чи є даний роман заспокоюючим, чи навпаки – тривожним для читацької аудиторії, як він допомагає вивільнити емоції та якій категорії читачів може найкраще підходити для ознайомлення з антиутопічними творами.

2.2 Вплив твору на свідомість суспільства

Роман-антиутопія «Оповідь служниці» авторства Маргарет Етвуд став та продовжує бути справжньою сенсацією вже не один десяток років, а популярність даної історії, як і її актуальність тривають донині, навчаючи кожне покоління чомусь новому.

Даний твір не лише дозволяє читачам психологічно відпочити від проблем сьогодення, які невпинно турбують кожного, занурившись в історію майже повної протилежності сучасному цивілізованому світові, але також має функцію застереження для усіх, хто живе на цій планеті, з метою постійного нагадування про необхідність озиратися на минуле та намагатися передбачати майбутнє, адже так набагато легше не повторювати помилок, які відбувалися у цьому світі раніше, забираючи безліч життів через егоїзм, жадібність чи самовпевненість певних людей.

«Оповідь служниці» стала чудовим прикладом призми, через яку можна поглянути на соціальні, психологічні, політичні та інші види питань з

абсолютно нової точки зору, піддавши їх потужній критиці та детально проаналізувавши.

Звертаючи увагу на слова самої авторки, Маргарет Етвуд, яка зазначала, що під час роботи над книгою працювала в архівах [57], вивчаючи багато історичних джерел не тільки ХХ-го століття, а й попередніх історичних періодів, завдяки чому можна простежити певні події, які навіть зараз циклічно відбуваються у світі, повторюючи хід історії давно минулих років. До даних подій ми можемо, як приклад, віднести війни (Першу та Другу світові, а також одиночні війни між двома певними країнами – Україна та Росія, і т. п.), економічні та екологічні кризи, мітинги, революції, постійні політичні війни та інше.

Спираючись на матеріали та дослідження представлені у розділі 1, авторка даної наукової роботи провела опитування [5] серед людей вікової категорії від 20-ти до 45-ти років з метою дослідити вплив, який на них здійснює не лише даний художній твір, а і романи-антиутопії загалом.

До основних питань у даному опитуванні ввійшли наступні:

- *Наскільки часто люди читають романи-антиутопії?*
- *Які емоції в них викликає дана література?*
- *Скільки книжок даного жанру люди можуть прочитати за рік?*
- *Чи радять вони подібну літературу своїм друзям чи родині?*
- *Чим їх приваблює подібна література?*
- *Чи вважають вони подібні книги корисними для їхнього психологічного та морального стану?*
- *Які книги у даному жанрі вони б порекомендували прочитати іншим?*
- *Чи вважають вони досліджувані у даній науковій роботі книги комфортними для прочитання?*
- *Чи порекомендували б дані книги своїм друзям, родичам?*
- *та інші [5].*

Вищезазначені питання мають на меті допомогти виявити, який саме вплив та чому здійснюється на людей та чи дійсно романи-антиутопії мають настільки негативний чи позитивний вплив, як було вказано у підрозділі 1.2 даного наукового дослідження.

Повна статистика запитань за опитуванням зазначена у Додатку А для повного перегляду та аналізу.

Основними акцентами даного опитування стали наступні деталі: популярність романів-антиутопій, їх емоційний вплив, рекомендації та читабельність подібної літератури, мотиви читання та персональні особливості, такі як вік, стать і т. п., для кращого аналізу вибірки опитуваних.

Загальна кількість опитуваних налічує 12-ть осіб серед яких випадковою вибіркою усі виявилися жінками. Серед вікових категорій були наявні представниці від 21-го до 43-х років, що допомогло збільшити спектр аналізу, включаючи різноманітні свідомі групи та особливості їхнього персонального досвіду, які могли вплинути на читацькі смаки певної вікової категорії [5].

Усі опитувані були українцями, тобто дана вибірка представляє собою особливості лише певної демографічної категорії для періоду часу на 2023-2024 роки, де до впливів на літературні смаки можна також додати психологічний та фізичний впливи війни в Україні, виснаження та інші подібні фактори.

Перше, що буде проаналізовано у даному дослідженні, це регулярність читання даного літературного жанру, з чого можна з'ясувати зацікавленість аудиторії у цьому читацькому напрямку.

Так, на рис. 2.1 можна спостерігати відсоток того, скільки людей читають подібні книги на регулярній основі (тобто 4+ книги на рік) [5].

Рис.2.1. – Кругова діаграма кількості прочитаних антиутопій на рік.

Найбільшою кількістю антиутопій, які читачі прочитують за рік стала кількість у 7-9 книг, що складає 8,3% від загальної кількості. Таким чином, можна зробити підрахунок, що лише 1/12 осіб читає 7+ книг антиутопії, що може означати лише звичайну зацікавленість жанром, а не певну тенденцію серед населення [5].

На другому місці за кількістю маємо 3-6 книг. Дану кількість книг читають 4/12 людей, що більше виявляє себе як тенденцію серед читачів художньої літератури [5].

Проте найбільшою за регулярністю та правилом серед опитаних осіб стала кількість у 1-2 книги та 6/12 опитаних, тобто звичайна кількість прочитаних романів-антиутопій для даної вікової категорії є доволі низькою серед українців у даний часовий період. Ще одна особа вказала, що взагалі не читає даної літератури [5].

Тобто, з цього можемо зробити висновок, що література антиутопії як такої є не надто популярним у наш час.

Другим етапом аналізу стане емоційний вплив даної літератури на людей, тобто, який внесок в емоційному доповненні психологічного та морального стану осіб складають дані твори.

Як можемо бачити на рис. 2.2, відсотки емоційного задоволення подібною літературою теж є доволі низькими, що може визначати основну кількість таких книг як освітній чи загальноосвітній контент, для всебічного розвитку особистостей [5].

Рис. 2.2. – Кругова діаграма емоційного спектру читачів.

Розглядаючи діаграму можемо спостерігати, що 66,7% осіб, а саме 8/12 людей ставляться до даних творів як для більш освітнього та контенту загального розвитку, при цьому не виявляючи певного зацікавлення у творах, лише спостерігаючи за сюжетом. Одна людина також зазначила відчуття негативних емоцій, таких як огида, страх, знервованість та інші, під час прочитання, що робить романи-антиутопії некомфортними для сприйняття [5].

Три із дванадцяти осіб зазначили дані твори як позитивні, які викликають захват та навіть розслаблення. Проте, враховуючи, що це є присутнім лише в невеликій частини вибірки, зазначаємо, що тут зосереджені лише читацькі інтереси певної категорії людей. За підсумком, загальна читацька аудиторія майже не виявляє інтересу, позитивних чи негативних емоцій у даному напрямку, а лишається стабільним спостерігачем та глядачем даного жанру [5].

Наступним кроком аналізу стане більше детальне звернення до саме питання порад за даним жанром, де буде наведено одразу декілька питань, які є взаємозв'язаними у наданому опитуванні, де рекомендації стосуватимуться саме досліджуваної літератури – «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд та трилогії «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз [5].

Рис. 2.3, 2.4. – Статистичні дані персональних рекомендацій серед опитаної читацької аудиторії.

У даному блоці рекомендацій ми зосередимо свою увагу саме на творі «Оповідь Служниці» та у наступному розділі приділимо увагу другому рекомендованому твору [5].

Так, можемо спостерігати, що, на жаль, ніхто з опитаної аудиторії не може порадити дану книгу окремо, як персональний досвід, проте серед представлених читачів є особи, які обрали рекомендувати дві книги водночас, а саме кількість таких осіб складає 4/12, що є доволі великим відрізком аудиторії серед опитаних [5].

Серед негативних боків також представлено відповіді «ні» та «складно відповісти», де на кожну з відповідей припадає по 2 з 12-ти осіб, тобто приблизно третина аудиторії визначає дану книгу як не комфортну або частково некомфортну для себе.

Тож, можемо зазначити, що дана книга приваблює увагу читацької аудиторії жанром прочитання, структурою та сюжетною лінією, яку відкриває перед аудиторією.

На іншому боці (рис. 2.4) також бачимо представлене вашій увазі питання рекомендації даної літератури, серед якого голоси більшості людей розділилися. Рівнозначними є кількість голосів, а саме 3/12 за категорії «обов'язково» та «можливо», що разом утворює половину опитаної аудиторії та надає уявлення про дану літературу як якісну та цікаву для читачів та їхніх оточуючих не лише у сфері особистих інтересів, а і для саморозвитку [5].

Решта аудиторії – 6/12 осіб розподілилися за більш негативними категоріями, а саме – «навряд чи», «ні» та «складно відповісти», що допомагає зрозуміти ситуативний вияв у цій сфері, а саме – «ні» – у випадку 1/12 спільноти, як не зацікавленої саме у цьому жанрі. А категорії «навряд чи» та «складно відповісти» проявляють ситуативність саме даного твору літератури, проте не виділяють чіткої картини щодо світу антиутопії загалом [5].

З цього можна зробити висновок стосовно опитування у бік абсолютного внутрішнього відчуття вибору літератури, де зовнішні події впливають на вибір читацьких вподобань набагато менше, ніж внутрішні переживання та побажання, де антиутопічна література може стати як комфортним, заспокійливим читанням, так і нервовим та небезпечним для спокою певних читачів. Тож, усе залежить лише від власного вибору особи та зазначає «Оповідь Служниці», як доволі якісну та важливу для прочитання й самоусвідомлення книгу.

У наступному розділі ми детальніше розглянемо дане опитування та ширше поглянемо на особливості персональних рекомендацій не лише за зазначеними у науковій роботі творами, а і за антиутопіями загалом та представимо список творів ХХ-го та ХХІ-го століть, які були рекомендовані вибіркою читачок з метою представити ширший спектр зацікавленості та різноманітність вибірки літературних творів серед читацької літератури, адже кількість людей у світі представляє таку ж саму масштабну різноманітність

їхніх думок та бажань у будь-якому літературному жанрі не зважаючи на зовнішні чинники.

Таким чином, можна спостерігати такі основні прояви гендерного ставлення: обмеження свободи слова та дій, сприйняття жінок у спільноті, аборти та вагітності, описані в даному творі впливали на читацьке сприйняття самого твору, так як усі опитані читачі були саме жінками – важкість сприйняття усіх злочинів, які відбувалися над жінками, впливають такою і на бажання не лише читання подібної літератури, а і на зіткнення свідомості людей із аналізом твору, який відбуватиметься після його прочитання. Тож, можна вказати, що «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд є не лише потужним твором в напрямку романів-антиутопій, а також могутнім інструментом для впливу на читацьку аудиторію, який вже протягом більш ніж трьох десятиріч років допомагає розкривати усю важливість особистості та її впливу на оточуючу її спільноту.

РОЗДІЛ 3. РОМАНИ-АНТИУТОПІЇ ХХІ СТ. ТРИЛОГІЯ «ГОЛОДНІ ІГРИ» СЮЗАННИ КОЛЛІНЗ. ВПЛИВ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ

3.1 Проблемно-тематичний аналіз трилогії «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз. Трагедія головних героїв твору

Трилогія «Голодні ігри» (2008-2010) авторства Сюзанни Коллінз (1962) набула широкої популярності як серед англomовної аудиторії, так і серед інших країн. Вона вражає людей складністю та деспотичністю системи, у яку занурені головні герої історії. Система, побудована на грецькій міфології, а саме – міфах про Мінотавра [65], створює підсвідомий зв'язок між читачами, історією та архетипами, які існують всередині кожного [4].

Книги «Голодні ігри» [11, 13, 12] безперечно є значним внеском у сучасну літературу. Їх вплив на читачів та літературний світ загалом важко переоцінити. Захоплюючий сюжет історії, фізично та емоційно потужні персонажі (як головні, так і другорядні), класичні цінності (любов, підтримка, віра, родина та інші), які мотивують героїв рухатися вперед – це все є одними з найважливіших деталей не лише популярності книг, а і їхнього внеску в жанр антиутопій та літератури загалом.

Сюзанна Коллінз, авторка даної трилогії, а також приквелу «Балада про співочих пташок і змії» [33, 10], яка починала свою кар'єру письменниці у далекому 2003-му році довго працювала над тим, щоб зробити свої книги популярними, проте це вдалося зробити лише у 2008-му році, коли вийшла друком перша частина однойменної трилогії – «Голодні ігри». Книга стала світовим бестселером, була перекладена 54-ма мовами та видана по всьому світові у кількості більш ніж 26 мільйонів примірників. 2010-й рік закріпив успіхи письменниці, представивши прихильникам всесвіту екранізацію першої книги [2].

Сама ж авторка теж отримала масштабне визначення не лише серед читачів, а й у літературній сфері. Коллінз була двічі визнаною журналом Time, як однією зі ста найвпливовіших людей світу, а її роман шістдесят тижнів очолював рейтинг «The New York Times» [65].

Даний розділ присвячений аналізу трилогії з проблемно-тематичного боку, трагічності долі головних та другорядних героїв, а також впливу книг на суспільну свідомість.

Даний аналіз буде заснований на кількох основних проблемних питаннях, які були висвітлені авторкою у даній трилогії. Усі питання підібрані згідно зі сферою соціального та психологічного контекстів, яким приділена значна частина циклу та проаналізовані, як авторкою наукової роботи, так і дослідниками, чії думки додано з метою розгляду та ознайомлення. Питання, надані в роботі для розгляду та аналізу можна проглянути нижче:

1. Ставлення до нижчих прошарків населення з боку уряду та системи.
2. Система управління за допомогою страху та сили.
3. Використання пропаганди для маніпуляції людьми та спільнотою в цілому.

У наступних блоках будуть розглянуті дані питання, які мають змогу бути детально проаналізованими та підкріпленими думками інших сучасних науковців.

Ставлення до нижчих прошарків населення з боку уряду

Події усього циклу книг відбуваються в Панемі – вигаданій державі, яка за своєю системою поділена на тринадцять частин, серед яких є дванадцять рівнозначних округів, розділених за видами ресурсів та діяльності, а також Капітолій, який є центром та живильним ресурсом решти округів.

У трилогії можна спостерігати ієрархію за якою побудований Панем та як саме розподіляються ресурси та влада у даному світі. Таким чином, Капітолій, як центр, зосереджує найбільшу кількість засобів, грошей, матеріалів, їжі та інших ресурсів, що робить його найбагатшою та найвпливовішою територією країни. Так, за віддаленістю від центру

(Капітолію) можемо спостерігати, наскільки менше ресурсів вкладається в територію та наскільки легше контролювати найбільш віддалені регіони завдяки цьому. За своїми видами діяльності, кожен з округів має основне завдання, яке він виконує, заповнюючи свою ланку у загальній системі. Таким чином, серед округів маємо наступну ієрархію:

1. *Округ 1.* Предмети розкоші. Вони займалися створенням усього, що було пов'язано з багатством та багатим життям, наприклад, таке як прикраси.
2. *Округ 2.* Вироби з каменю та оборона. Основним завданням цього округу є підготовка армії Капітолію та забезпечення якісних, але також жорстких солдатів, які за необхідності будуть підкорятися будь-яким наказам.
3. *Округ 3.* Електроніка. Жителі даного округу займаються створенням технічних матеріалів, необхідних для функціонування інших Округів та Капітолію.
4. *Округ 4.* Рибальство. Даний Округ здобуває різноманітні види морських та річкових харчових ресурсів для решти територій та, насамперед, Капітолію.
5. *Округ 5.* Електроенергія. Ця зона містить потужну електростанцію, яка живить увесь Капітолій та решту округів, та допомагає підтримувати системи зв'язку і стеження.
6. *Округ 6.* Транспортування. Виготовляють різноманітні види транспорту, від кінських візків до надсучасних потягів та літаючого швидкісного транспорту.
7. *Округ 7.* Заготівля лісу, пиломатеріалів та виготовлення паперу.
8. *Округ 8.* Текстиль. Округ займається виготовленням тканин, а також створенням готових виробів із цих тканин.
9. *Округ 9.* Зерно. Вирощують усе, що пов'язане із цільнозерновими культурами.

10. *Округ 10.* Худоба. Дана територія займається забезпеченням будь-яких матеріалів та їжі тваринного походження та підготовлює худобу, займаючись її повною опікою та розвитком.
11. *Округ 11.* Сільське господарство. Даний Округ займає свою позицію в ієрархії вирощуючи все, що пов'язане з харчуванням: фрукти, овочі, різноманітні рослини і т. п., забезпечуючи Капітолій та інші Округи харчовими ресурсами.
12. *Округ 12.* Шахтарські роботи. Даний Округ відомий потужними запасами корисних копалин. Тут люди займаються видобутком вугілля та інших підземних паливних джерел в шахтах, що є однією з найнебезпечніших робіт серед усіх округів [11].

Так, можемо спостерігати, що найбільш забезпеченими та з кількісно найпотужнішими ресурсами є Округи, які найбільше наближені до контрольного центру всієї системи – Капітолію, задля легшого контролю та силового забезпечення. На противагу цьому, Округи, які знаходяться якнайдалі, майже не мають змоги отримувати як харчове, так і інші види забезпечення (електрика, одяг, мотузки і т. п.).

Підтвердження цьому можна спостерігати в подальших уривках, які висвітлені у світлі проблемно-тематичного аналізу для представлення ширшої картини ставлення до нижчих шарів суспільства.

Почнемо із видів контролю над людьми, а саме – речового/харчового контролю. У своїй роботі С.М. Мурні [51] зазначає, що даний вид контролю був пов'язаний із політичними хвилюваннями, згідно з якими люди могли спричинити бунт, за наявності в них зброї та скинути тогочасний режим, тож всіляко обмежували подібні дії, виправдовуючи подібними хвилюваннями будь-яку, навіть занадто жорстоку поведінку в бік жителів: «Батько міг би непогано заробляти, продаючи луки, але якби про це стало відомо владі, його б публічно стратили, звинувативши у підбурюванні до перевороту. За браконьєрство також можна отримати смертний вирок, проте більшість миротворців заплющують очі на те, що дехто з нас полює, адже вони так само

хочуть свіжого м'яса, як і всі інші. Власне, вони — наші найкращі клієнти. Проте м'ясо — це одне, а от поширювати зброю на Скибі ніхто б ніколи не дозволив. Максимум, чого можна очікувати від мешканців нашого району, — це вилазки в ліс восени по парочку стиглих яблук. Але ніхто ніколи не відходить далеко від Левади. Завжди тримаються близько до паркану, щоб за перших ознак небезпеки одразу ж утекти в наш безпечний Округ 12. — Округ 12. Місце, де ви можете безпечно здохнути з голоду, — пробурмотіла я», - з цього уривку можемо бачити, яким сильним є контроль над нижчими шарами населення. Так, зброя заборонена цілком та повністю, а за найменші її види, навіть для врятування себе від голоду можуть вбити [11, с. 2].

Далі можемо спостерігати, як підтверджується друга теорія С.М. Мурні про обмеження свободи людей, у даному випадку, обмеження свободи думки та слова особистості, які за Конституцією кожної розвиненої країни є невід'ємною частиною кожного громадянина, проте в Панемі, як тоталітарній державі, свобода слова знаходиться під жорстокою цензурою: «В школі я поводжуся непримітно. В публічних місцях розмовляю ввічливо і зовсім мало. Хіба що зрону кілька слів про свою торгівлю на Горні — чорному ринку, де я заробляю майже всі свої гроші. Навіть удома, де я почуваюся набагато вільніше, я уникаю небезпечних тем. Таких як Жнива, або нестача їжі, або Голодні ігри. Прим може повторити мої слова деінде — і що тоді з нами станеться?» [11, с. 3] [51].

Жнива, вказані у попередньому уривку, вважаються святом, під час якого Капітолій та Округи мають вшановувати пам'ять загиблих під час великої війни та кожен рік пригадувати, чого саме коштує їм цей мир. На Жнивах, шляхом жеребкування, обираються дівчина та хлопець, які мають боротися на життя та смерть проти інших двадцяти двох учасників (по двоє з кожного Округу) та де виживе лише один. Таким чином, влада нагадує людям, як швидко та легко може розчавити їхні життя, якщо того забажає, і як легко вона може зламати людей у будь-якому куточку Панему: «По Жнивах — офіційне святкування. Й усі, як правило, святкують, радіють із того, що

жорстока доля пощадила їхніх дітей, принаймні цього року. Але щонайменше у двох хатах віконниці та двері будуть щільно зачинені, а їхні мешканці сушитимуть голову над тим, як пережити наступні кілька тижнів» [11, с.4].

Жнива чудово працюють як спосіб управління людьми, а саме – стримуванням бідноти та їхнього обурення. Люди стають більш контрольованими та менше дивляться вгору, коли їм немає чого їсти та ніколи думати про щось більше, ніж пошук їжі. Капітолій винайшов систему, яку буде описано в наступному уривку та яка дозволяє годувати свою родину, ризикуючи при цьому життям: «Жнива проходять несправедливо, і найдужче страждають бідняки. Діти починають брати участь у жеребкуванні, тільки-но їм виповнюється дванадцять. Тоді їхнє ім'я вписують на карточку. У тринадцять років — на дві карточки, і так далі, аж поки їм не виповниться вісімнадцять, тоді їхнє ім'я пишеться на сімох карточках. Ці правила дійсні для всіх жителів Панему в усіх його дванадцятьох округах. Та є одна заковика. Припустімо, що ти бідний і помираєш із голоду, як-от ми. Ти можеш попросити, щоб твоє ім'я вписали на карточки більше разів в обмін на кубики, так звані «тесери». Кожен тесер дає право на одержання пайку — певної кількості зерна й олії на одну особу протягом одного року. Можна домовитися про більше тесерів — для кожного члена родини. Тож у дванадцять років моє ім'я було вписане на картки чотири рази. Один раз згідно з правилами — і ще тричі за тесери для мами, Прим і для мене самої. Я чинила так щороку» [11, с.4].

Причиною існування Жнив та самого процесу «покарань і нагадувань» стала війна, ярмо якої мають тягти нащадки тих, хто боровся та тих, хто міг навіть не брати участь в повстанні. У даному цитуванні можна побачити історію та «необхідність» створення «Голодних ігор» керівництвом, з метою контролю та стримування населення як такого: «В бунтівних округах запровадили Закон Зради, який вводив нові правила — як щорічне нагадування і гарантію того, що Чорні Часи більше не повторяться; він запровадив Голодні ігри. Правила Голодних ігор прості. Кожен із дванадцятьох округів повинен

щороку відправляти як данину для участі в Іграх хлопця і дівчину — так званих «трибутів». Двадцятьох чотирьох трибутів ув'язнюють на величезній відкритій арені, де розжарені пустелі сусідять із вічною мерзлотою. Кілька тижнів трибути змагаються між собою до смерті. Останній живий визнається. Забираючи дітей з округів і примушуючи їх убивати одне одного, а округи — спостерігати за цим, Капітолій укотре нагадує нам, що всі ми живі тільки з милості столиці. Що нам не пережити ще одного повстання. Хай якими словами це прикривається, суть незмінна: «Дивіться: ми забираємо ваших дітей, ми приносимо їх у жертву — і ви нічого з цим не вдієте. Якщо ж ворухнете бодай пальцем, ми винищимо вас до ноги. Точнісінько як Округ 13». А щоб не тільки познуватися з нас, а й поглумитися, Капітолій змушує людей святкувати Голодні ігри як велику подію — як спортивні змагання між округами. Останній живий трибут повертається додому до вільготного життя, а на округ сиплються подарунки — здебільшого харчі. Цілісінький рік переможний округ отримує від Капітолія зерно й олію, а іноді — й делікатеси, як-от цукор; решта ж округів голодує» [11, с. 5-6].

Пам'ять про усі страхи, які відбуваються з людьми до, під час та після Голодних ігор залишаються з ними назавжди – будь-хто із переможців, які лишилися живими, пам'ятають усе, через що їм довелося пройти та обличчя кожного, хто був вбитий в іграх їх рукою, чи з допомогою кого-небудь іншого. Навіть, коли ти повертаєшся у свій власний округ, то не можеш отримати пробачення через те, що загинув інший учасник з того ж самого округу. Таким чином влада мала змогу контролювати переможців та налаштовувати людей проти них, щоб бути впевненими у відсутності бунтів на даних територіях та неможливості їх підтримки: «Моя б воля, я би постаралася цілком забути Голодні ігри. І ніколи б не згадувала їх у голос. Вдала б, що то мені наснився поганий сон. Але Тур переможців це унеможливило. Він навмисне запланований поміж щорічними Іграми: таким чином Капітолій змушує нас не забувати: жах — зовсім поряд. Щороку нам не лише нагадують про сталеву хватку влади Капітолія, нас зобов'язують це святкувати. А цього року я —

одна з зірок шоу. І маю подорожувати з округу в округ, стояти перед натовпом, що позірно вітає, але таємно ненавидить мене, дивитися в очі батькам, чіїх дітей я вбила власноруч...» [13, с.1].

За допомогою вищезазначеного матеріалу можна чітко бачити, як саме ставилася влада Панему, влада Капітолію до людей, які знаходилися поза містом та які мали виживати, щоб отримати ще хоч один день життя. Люди боролися, намагаючись зробити своє життя хоч трохи кращим, проте дуже часто за це їх очікувала смерть та постійний нагляд уряду, який неможливо було спинити. Принаймні, не власноруч.

Система управління за допомогою страху та сили

Дана система є однією з найважливіших складових для Капітолію у контролі людей поза столицею. Частиною сили тут можемо бачити солдатів-миротворців, яких готують до служби в Окрузі 2 та навчають контролювати населення за допомогою чітко встановлених законів, вбивати за найменшого правопорушення та робити покарання публічними, на площах, якщо сила провини особи не є достатньою для вбивства, створюючи тим самим показове покарання, яке, у суміші зі страхом від видовища є тим, що тримало людей на місці, не дозволяючи їм смикатися, адже страх та біль тримали їх в психологічних клешнях.

Частина страху при цьому є розповсюдженішою у більших масштабах. Основним її проявом є саме існування та регулярна процедура «Голодних ігор», а також необхідність їх постійно переглядати, створена законом, яка змушує бачити увесь жах, що відбувається та поєднувати ниточки, які постійно надає Капітолій за своїми відео та розповідями про Закон Зради, що змушує людей забувати про будь-які, навіть найменші спроби спротиву, розуміючи, що якщо постраждають не вони, то це можуть бути їхні діти чи рідні.

Далі будуть розглянуті найбільш виразні цитати серед книг, які будуть вказувати на маніпуляції людьми завдяки зазначеним вище силам, також надалі з проблемно-тематичним аналізом.

Одним із найбільших досягнень Капітолію у впливі на людей страхом стало створення настільки сильної боязні, від якої люди починатимуть вбивати. Саме так це відбувається на Голодних іграх, де люди мають виживати як тварини, борючись проти один одного. У даному уривку ви можете бачити, як саме людина переходить із стану жертви до стану мисливиці лише завдяки усвідомленню того, що має відбутися та чого саме від неї вимагає ситуація заради її власної родини: «— Катніс, це просто полювання, а ти — найкращий мисливець, що мені траплявся, — підбадьорював Гейл.

— Це не просто полювання. Суперники озброєні. І вони мають голову на в'язах, — заперечила я.

— Так, як і ти. Тільки в тебе більше практики, справжньої практики, — мовив він. — Ти вмєш убивати.

— Не людей! — мало не скрикнула я.

— Гадаєш, є відмінність? — буркнув Гейл похмуро. Найстрашніше те, що відмінності таки немає: слід просто забути, що перед тобою люди» [11, с.12].

І Катніс Евердін дійсно усвідомила, що вибору не було, вона мала зробити усе, щоб повернутися додому, як і решта учасників. Страх тут стає одним із найпотужніших рушіїв для дій на полі бою, проте трибуни все ж пам'ятатимуть, хто саме ними маніпулює та продовжуватимуть боятися за своє життя, якщо щось піде не зовсім так, як їм хотілося. Саме так вважає і президент Снігоу, керівник Капітолію, тож говорить дану цитату, підтверджуючи думку вище: «Страх – це найсильніший інструмент влади» [11].

Проте в той самий час як округи ненавидять Голодні ігри, Капітолій та владу, самі жителі столиці просто обожнюють це видовище, роблять ставки на переможців та насолоджуються цим так само, як би почувалися і під час гарної вечірньої прогулянки. Для жителів столиці це – гра, в той час як для звичайних людей це тяжке та жорстоке виживання. Саме тому люди, які живуть у Капітолії ніколи не підуть проти влади. Президент Снігоу, який сам вибудував

культуру подібної думки, зазначає це: «Якщо ви хочете, щоб люди вас любили, дайте їм хліба та видовищ» [11].

Проте найпотужнішим моментом серед того, що відбувалося під час Голодних ігор став момент фінальної битви у першій книзі, коли герої – Катніс та Піта стали усвідомлювати, проти кого вони б'ються насправді. Вони билися проти тих, з ким до того ділили подобу, проте це вже були не люди, а мутанти, перетворені Капітолієм створіння, в яких не лишилося від людей нічого і яких треба було вбивати знову: «Я завертіла головою, вивчаючи кожного мутанта, уважно придивляючись до розміру й кольору хутра. Невеличка істота з рудим хутром і хитрими очима... Лисяча Морда! А ось попелясте хутро й карі очі хлопця з Округу 9, який помер під час нашої сутички за наплічник! Найважче було дивитися на найменшого мутанта з темним блискучим хутром, величезними карими очима й ошийником із трав, на якому висіла цифра «11». Ця істота дивилася на мене сповненими люті очима й без упину вишкірювала зуби. Рута...

- Що таке, Катніс? — запитав мене Піта і ніжно потрусив за плече.
- Це вони. Всі наші. Рута, і Лисяча Морда, і... всі інші трибути, — вичавила я нарешті.

Впізнавши їх, Піта хапнув ротом повітря.

- Що з ними зробили? Ти ж не думаєш... що це їхні справжні очі?

Очі — це не найстрашніше. А от що робиться у них у головах... Може, їхній мозок зберігає спогади справжніх трибутів? Може, їх запрограмували ненавидіти нас за те, що ми вижили, тоді як вони всі загинули? А ті, кого вбили ми особисто... може, вони прагнуть помститися за свою смерть?» [11, с. 408-409].

Вищезазначені цитування демонструють на що готова йти влада Панему та Капітолію, щоб тримати усе під контролем – від ресурсів до людей. Ці уривки є лише мізерною, проте дуже яскравою частиною того, що відбувалося в Панемі протягом сорока п'яти років, адж до моменту переломної

революції на чолі з Переспівницею – Катніс Евердін, яка вела усіх до перемоги.

Проте також під питанням розгляду лишається ще один важливий момент, який вчиняла влада протягом усього часу контролювання спільноти, а саме – пропаганду.

Використання пропаганди для маніпуляції людьми та спільнотою в цілому

Пропаганда стала потужним інструментом Капітолію для тримання людей у невігластві. Враховуючи факт того, що людям заборонялося пересуватися з території на іншу, хіба що вони були миротворцями, переможцями ігор під час Туру переможців, менторами, які подорожували з/до округів чи трибутиами під час Жнив, інакших способів до виїздів не було, тож люди не могли отримувати реальну, живу інформацію про те, що відбувалося на інших територіях, були чи не було заворушень і т. п. Тож влада створювала «поле інформації» того, як усе відбувалося в їхній реальності, хто був ворогами чи друзями, при цьому налаштовуючи одних проти інших, або об'єднуючи усіх між собою.

Реальну інформацію про бунти, війну, заворушення та інші речі повстанці могли розповсюджувати тільки через канали інформації Капітолію, пробивши їхні щити захисту, що вдавалося вкрай рідко, тож комунікація поза каналами самих повстанців була надзвичайно слабкою та майже неможливою – миротворці та влада всіляко придушували спроби чогось подібного.

У наступних уривках буде змога побачити, як саме відбувалася пропаганда та якою була цільова мета зазначеної інформації не лише для влади, але і для спільноти, яка її отримувала.

Перше, що варто зазначити у цьому напрямку, це силу, яку пропаганда мала на звичайних людей. Масштаби даного інформативного впливу на аудиторію підтверджує навіть головна героїня історії також згодна із цим, висловлюючи наступну цитату: «Пропаганда – це потужний інструмент. За допомогою неї можна змусити людей повірити в що завгодно» [11].

Та пропагування є не лише потужним інструментом для ілюзії впливу, а й реальною річчю, яка змушувала людей відчувати світ інакше, ніж це було насправді. Так, Плутарх Гевенсбі – керівник сімдесят п'ятих та вирішальних Голодних ігор заявляє про важливість не так самої пропаганди та того, що скажуть, а саме того, яким чином це буде здійснюватися. Тобто, він вважав, що істина може бути різною, залежно від того, яким чином вона представлена, завдяки чому реальність могла набувати тих слів та дій від аудиторії, які бажала бачити перед собою влада: «Пам'ятайте, що істина - це те, що ви робите з нею» [13].

Завдяки даній зміні реальності Капітолій впливав не лише на суспільство поза столицею, а й на людей в місті та на переможців – найголовніших голосів, які тільки існували окрім президента Снігоу та його поплічників. Так, Піта Мелларк, Джоан Мейсон та інші трибути постраждали від різноманітних видів катувань, які над ними здійснювалися з метою не лише відтворення слів, які вкладалися в їхні вуста від імені Капітолію, а також змушували вірити у те, що все це є дійсністю. Так, завдяки знущанням, побиттям та отрутам, якими катували колишніх переможців, Піта Мелларк втратив відчуття реальності, а його спогади були замінені штучними з метою вбивства Переспівниці – обличчя повстання, яку хлопець щиро кохав. Так відгукувався про неї головний герой під впливом сили, яка на нього здійснювалася: «— Вона обманює! Вона брехуха! Не можна вірити жодному її слову! Вона мутант, якого створив Капітолій, щоб знищити нас! — верещав Піта» [12, с. 220].

Важливими тут є також слова Фінніка, одного з переможців, який боровся на боці повстанців та загинув під час цієї боротьби. Чоловік зазначав важливість слова як такого – того, що в ньому має сенс та як спрямувати його до аудиторії. Він мав на увазі, що люди вірять та вірять тому, кому співчують, або кого ж бояться. У даному уривку Фіннік допомагав Катніс зробити так, щоб люди повірили їй, а не Снігоу та закатованим переможцям під його контролем. Він зазначає: «Слова мають силу. Їх можна використовувати для зцілення або для руйнування» [12].

Так, Фіннік, Катніс та решта переможців та звичайних людей, які стали боротися на боці повстанців, сподівалися на силу пропаганди та слова на свою користь, використовуючи її, щоб показати правду та ті жахи, які вчиняє Капітолій, не розказуючи про них звичайним людям та ховаючи свої криваві руки поза камерами.

У боротьбі з пропагандою та її проявами завжди важливим є пам'ятати про перевірку інформації з різних джерел, співставлення та аналізу даних та створення власних висновків у даному ключі. На жаль, герої наданої в цій науковій роботі антиутопії не мали змоги зробити цього до моменту повної готовності повстанців давати відсіч, чим Капітолій створив свою перевагу на полі цієї війни.

Пропаганда, як і сила – стали потужними інструментами Снігоу та Панему в цій війні, вони показали весь вплив, який можуть вчинити люди, які не знають та не сприймають меж, переходячи будь-які кордони заради досягнення власної мети.

Для підсумку даного підрозділу можна зазначити декілька найважливіших деталей, які були розглянуті тут, а саме: зневажливе ставлення до нижчих прошарків населення Панему, яке проявлялося у багатьох щоденних аспектах жителів Округів; використання залякування та зміни реальності для керування спільнотою та зміна реальності (а саме – пропаганда), яка ставала на шляху людей для досягнення їхньої мети.

«Голодні ігри», як і «Оповідь Служниці» показали, наскільки потужною та неспинною буває влада на своєму шляху, якщо не давати їй відсіч, проте дана трилогія є також і надихаючою, навчаючи молоде покоління, як і старших читачів, як боротися за себе та своїх рідних, нести свою правду у світ та не здаватися попри значні перешкоди.

3.2 Вплив трилогії на свідомість суспільства

Як зазначалося у попередніх підрозділах, трилогія «Голодні ігри» справила потужне враження на читацьку аудиторію включаючи сюди як

підлітків, так і аудиторію категорії 45+, створюючи навколо себе доволі широке поле читацької вибірки, яка допомагає детальніше проаналізувати важливість прочитання романів-антиутопій для людей, незважаючи на вік, країну чи оточення.

У підрозділі 2.2 вже частково було зазначено емоційний вплив антиутопій на людей у емоційному плані, кількість книжок даного жанру, яку зазвичай читає аудиторія та інше.

У даному блоці буде розглянуто, чим саме антиутопії приваблюють читацьку аудиторію, чи є прочитання трилогії «Голодні ігри» комфортним для даних читачів та які книги можуть порадити до прочитання, окрім представлених у даній науковій роботі.

Першим питанням, яке буде розглянуто тут буде те, чим саме романи-антиутопії приваблюють читачів до своїх текстів та всесвітів. Нижче будуть представлені фото, взяті з опитування-дослідження (повну версію можна знайти у додатку А) та здійснено короткий аналіз наданої інформації [5].

Чим вас приваблює дана категорія літератури? 12 відповідей	Чим вас приваблює дана категорія літератури? 12 відповідей	Чим вас приваблює дана категорія літератури? 12 відповідей
Не приваблює	Цікаво спостерігати за випробуваннями які проходять головні герої в незвичному сеттингу. Та проводити паралелі з нашими реаліями життя.	Цікаво що буде потім))) Як то все закінчиться.
Необхідністю задуматися над багатьма можливими розвитками подій	Наразі мало творів прочитано, тому поки нічим, бо це не мій улюблений жанр	Це по суті один зі способів моделювання розвитку соціуму. Що нас може чекати в майбутньому за тих чи інших умов
Цікавить альтернативний розвиток історії	Цікаво що буде потім))) Як то все закінчиться.	Її хочеться розбирати, шукати якісь символи, відсилки та паралелі з реальністю
Вони показують на що людство здатне, і дозволяють зрозуміти природу речей через алегоричність образів. Вони попереджають про можливі помилки, які ми здатні зробити, які ми робимо або зробимо в майбутньому. А також дуже цікаві як просто інтерпретація можливостей, що очікують нас попереду.	Це по суті один зі способів моделювання розвитку соціуму. Що нас може чекати в майбутньому за тих чи інших умов	Цікаво спостерігати за альтернативним розвитком подій та як жажливі рішення/ ситуації впливають на перебіг історії
	Її хочеться розбирати, шукати якісь символи, відсилки та паралелі з реальністю	Цікавим поглядом на реальність
		Силою думки, яку вона несе за собою.

Рис. 3.1, 3.2, 3.3. – Відповіді учасників опитування-дослідження стосовно їхньої зацікавленості у прочитанні романів-антиутопій.

Таким чином можемо спостерігати, що найчастішими відповідями-причинами до прочитання романів-антиутопій стають представлення впливу

влади на соціум, що працює як книга-застереження для читачів та навчає їх, що саме може відбуватися у подібних ситуаціях та яким чином можна убезпечити себе від певних ситуацій.

Другою, проте не менш важливою причиною до прочитання антиутопій стає бажання читачів «нажахатися» та побачити темнішу альтернативу того, що могло б відбутися, якби рішення спільноти та її керівництва стали темнішими та менш гуманними. Люди поринають в альтернативну реальність з метою психологічного бажання відчувати подібні емоції та зрозуміти, що герої можуть відчувати в певні моменти історії та як би самі читачі реагували на подібні ситуації, якби ті траплялися з ними в реальному житті, що стає своєрідним читанням-моделюванням [5].

Іншою підкатегорією прочитання тут є читання з метою аналізу історії, розміру її в деталях та вивчення створення всесвіту твору, чим зазвичай займаються більш професійні читачі – письменники, редактори, перекладачі, книжкові блогери та інші.

Найменшими серед опитаних категорій є читачі, які частково або повністю не зацікавлені в жанрі та читачі, які знайомі з антиутопіями недостатньо добре для їхнього аналізу. Як було вказано у підрозділі 2.2, дані категорії складають близько $\frac{1}{4}$ опитаних читачів [5].

Другим питанням, яке буде розібране в даній частині наукової роботи, є зацікавленість читачів у трилогії «Голодні ігри», а саме – комфорт аудиторії до прочитання даної серії книг.

Так, звернувши увагу на рис. 2.3 (підрозділ 2.2), можна побачити, що комфортно розглянута трилогія є для чотирьох із дванадцяти опитаних осіб (пункт «так, перша»), та ще для двох осіб ця книга є настільки ж комфортною та приємною до читання, як і твір «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд, тобто можна зазначити, що рівно половина з опитаних людей є не лише зацікавленими у даному літературному всесвіті, а і знаходять його сприятливим для свого морального стану [5].

Тож, з вищезазначених результатів, можна визначити, що дана трилогія є не лише інтуїтивним читанням, а також свідомим вибором для доволі великої кількості читачів.

Третім та останнім питанням, яке буде розглянуто у даному блоці, є питання рекомендації романів-антиутопій серед опитаної аудиторії. Дана тема стосується не лише розглянутих романів, адже їхні рекомендації були розглянуті в попередній частині підрозділу. Тут рекомендації стосуються загального жанру антиутопії з метою представлення широти читацького спектру та найбільш популярної літератури серед опитаних [5].

Які книги у даному жанрі ви можете порадити іншим читачам, читачам взагалі? 12 відповідей	Які книги у даному жанрі ви можете порадити іншим читачам, читачам взагалі? 12 відповідей
Не можу	Не мій жанр, тому складно щось радити
Маша або IV Райх, Стіна, 1984, Сила	451 градус за Фаренгейтом Метро 2033
Оповідь служниці, 1984, Сила, О дивний новий світ	важко так одразу сказати. Вони надто різнопланові.
Ми (Замятін), Не відпускай мене (Ісігуро)	"Дім солі", "Колиска для кішки", "451 градус за Фаренгейтом", "1984"
Джордж Орвелл "1984"	Голодні ігри, 1984
Не мій жанр, тому складно щось радити	Голодні ігри
451 градус за Фаренгейтом Метро 2033	Оповідь Служниці, Голодні ігри, Колгосп тварин

Рис. 3.4, 3.5. – Рекомендації опитаних читачів у напрямку жанру антиутопії.

Як можна спостерігати вище, одними з найбільш популярних рекомендацій серед читачів виявлено: «1984» Джорджа Орвелла – 5 читачів, «451 градус за Фаренгейтом» Рея Бредбері – 3 читачів, «Голодні ігри» – 3 читачів, «Сила» Наомі Олдерман – 2 читачів [5].

Серед решти романів-антиутопій, які були порекомендовані читачами, були лише одиночні персональні рекомендації, такі як «Стіна» Андрія Цаплієнко, «Не відпускай мене» Ішігуро Кадзуо, «Колгосп тварин» Джорджа Орвелла, та інші [5].

Окрім цього, троє з опитаних людей відмовилися від надання рекомендацій, визначивши цей жанр, як далекий від бажаного у прочитанні, в якому вони не знайшли хоча б мінімальних рекомендацій для решти читацької аудиторії.

Також можемо зазначити, що читацька аудиторія активно знайома не лише із закордонними творами, а також із антиутопіями українських авторів, що є дуже важливим акцентом у зацікавленості людей.

Загальним висновком у даному підрозділі та розділі можна вказати, що у читацькій свідомості романи-антиутопії є доволі масштабним рушієм літературної обізнаності та свідомості серед читачів, мотивує розширювати критичне мислення та емпатію, а також вчитися не повторювати помилок минулого, а вчитися створювати якісний світ, сповнений розуміння серед української та закордонних спільнот

Тож, завдяки вищезазначеним дослідженням можна зробити висновок про вплив на особистість у трилогії творів «Голодні ігри» наступних чинників: голоду, сили (миротворці, влада, Голодні ігри), дезінформації та маніпуляції вже наявною в свідомості людей інформацією (заміною спогадів і т. п.), налаштування людей у спільноті один проти одного та інше. Ці чинники допомагали Капітолію та керівництву Округів маніпулювати спільнотою, а читачі, опитані в дослідженні, зазначають, що саме управлінська складова в романах-антиутопіях є однією з найпотужніших причин до прочитання даної категорії творів.

Саме це є однією з найбільш вагомих причин для популярності подібної літератури в сучасному світі – боротьба проти тоталітаризму та поневолення та бажання змінювати світ завдяки власним виборам.

ВИСНОВКИ

XX-те та XXI-е століття стали потужними рушіями літературного жанру антиутопії, створивши масштабний письменницький сплеск, як серед англійської аудиторії, так і серед інших країн. Дані століття не лише допомогли збільшити кількість творів, представлених у даному напрямку, а також змістити спектр із загальножахаючого напрямку антиутопії як такої, до більш особистісного аспекту розкриття як світу, так і літератури сучасних авторів. Саме тому важливо не лише читати дані твори, а також досліджувати їх та внески, які вони пропонують собою для закордонної та української спільнот.

У даному дослідженні було з'ясовано особливості формулювання поняття «антиутопія», його розвиток та вплив на літературну спільноту.

Представлені у роботі «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд та трилогія «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз як матеріали для дослідження відомі одними з найпотужніших представників даних століть. Представлені антиутопії не лише знайомлять нас із особливостями існування у тяжких та болісних, як фізично, так і психологічно, умовах, а також допомагають побудувати чітке уявлення про способи та маніпуляції, якими влада керує даними спільнотами. Ці твори стають освітніми напрямками, завдяки яким читачі та літературознавці мають змогу ознайомитися з особливостями формування психологічної трагедії головних героїв, а також навчити читацьку спільноту, як діяти у подібних випадках та що можливо зробити, щоб уникнути подібного шляху.

«Оповідь Служниці» є яскравим прикладом письменницького стилю XX-го сторіччя, в якому чітко присутні акценти на внутрішньому світі героїв, їхньому сприйнятті оточуючих їх деталей та детальних описах особливостей перебігу подій у історії, що допомагає чіткіше визначити особливості світу, як впливу на героїв та їхні трагедії. «Голодні ігри», представляючи в даному дослідженні XXI-ше століття, з іншого боку, допомагають сформулювати чітку

картину даного письменницького стилю, в якому присутні акценти на перебігу подій та особливостях формування всесвіту, в якому створюється великий контраст на відчуттях героїв, їхньому болю та описах світу й подій, тим самим створюючи специфічну призму, яка не лише частково переймає особливості ХХ-го століття, в якому почали вибудовуватися герої як потужні особистості антиутопій, які будуть готові зруйнувати існуючий тоталітарний режим, або хоча б похитнути його засади на певному рівні, а також додати новий концепт, в якому герой не лише руйнує колишній світ, а також допомагає збудувати новий, більш якісний та ціннісний устрій.

Образи головних героїв обох творів представляють собою яскраві приклади того, як люди розкривають усю сутність свого трагічного існування у тоталітарній державі, де свобода є абсолютно неможливим поняттям, а влада намагається всіляко зруйнувати їх зсередини, що допомагає чіткіше сформулювати якісний літературний аналіз обох творів.

Дані роботи здійснюють потужний вплив не лише на літературознавців та письменників, а також на читачів, у яких виникає все більше бажання аналізувати та розбирати представлені твори до найменших деталей та вигадувати ідеї того, як на основі вивченого ними матеріалу можна змінювати сучасний реальний світ уже зараз, надихаючий при цьому інших робити те ж саме. «Оповідь Служниці» Маргарет Етвуд та «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз мотивують людей рухатися вперед та вибудовувати нові, сильніші держави, де права та голоси людей будуть на першому місці.

У підсумку, романи «Оповідь Служниці» та «Голодні ігри» стали свідоцтвами століть про боротьбу людини проти тоталітарної спільноти та перемогу над нею на різних рівнях та етапах, від початкового, на рівні людини («Оповідь Служниці») до розвинутого та структурованого у перебудові тоталітарного світу та його переформуванні у кращу спільноту психологічно та фізично вільних від будь-якого виду насилля людей («Голодні ігри»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека Української Літератури. Білобог і Чорнобог (міф). URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=20308> (дата звернення: 15.09.2023).
2. Бібліотека Української Літератури. Біографія. Сюзанна Коллінз. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=11507> (дата звернення: 13.11.2023).
3. Бушанський В. Утопії й антиутопії в європейській культурі. *Наукові записки*: В. 3-4 (95-96). С. 30-58.
4. Воглер К. Подорож письменника. Міфологічна структура для письменників/пер. з англ. Я. Машико. Київ: ArtHuss, 2023. С. 528.
5. Вплив антиутопій на свідомість людей. Опитування. Гугл-форми. URL: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfxacwJy7c75bkAf4hUy-BJ8yWCMRqEvo35yUjxZSrvFZamRw/viewform> (дата звернення: 10.01.2024).
6. Етвуд М. Оповідь Служниці. Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2019. 272 с.
7. Калінчук Д.В. Проблематика роману Маргарет Етвуд «Оповідь Служниці». Острог: Національний університет «Острозька академія», 2020. 79 с.
8. Каста – тлумачення, орфографія, новий правопис. Словник Української Мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0> (дата звернення: 09.11.2023).
9. Козачишина О.Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матеріалі американської прози ХХ сторіччя). дис: на звання канд. філол. наук: 20.06.2003. 23 с.

10. Коллінз С. Балада про співочих пташок і змії. Bookchef, 2021. 576 с.
11. Коллінз С. Голодні ігри. КМ-Букс: Голодні ігри, 2015. 384 с.
12. Коллінз С. Переспівниця. КМ-Букс: Голодні ігри, 2015. 384 с.
13. Коллінз С. У вогні. КМ-Букс: Голодні ігри, 2015. 384 с.
14. Кузнєцова І.В. Гендерні особливості презентації персонажів художнього твору: предметно-лінгвістичний аспект. ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2004. С. 172-174.
15. Пархоменко І.І. Антиутопія: інтерпретація в сучасному літературознавстві. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Філологія, 61(936). Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, С. 217-223.
16. Хропун Н. В. Газлайтинг як вид психологічних маніпуляцій у навчальному колективі. Теорія і практика сучасної психології. Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2018, №5. С. 31-34.
17. Юлаф Е. Соціальний експеримент в антиутопії ХХ ст. (Дж. Оруелл «1984», К. Ісігуро «Не залишай мене»). Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, факультет романо-германської філології, 2018.
18. Alderman N. The Power. Penguin, 2017. 352 p.
19. Atwood M. Oryx and Crake. Knopf Doubleday Publishing: MaddAddam Trilogy, 2004. 389 p.
20. Atwood M. The Handmaid's Tale. Vintage. 1996. 320 p.
21. Bacigalupi P. The Water Knife. Orbit. 2015. 371 p.
22. Brown P. Red Rising. Hodder. 2014. 400 p.
23. Butler Octavia E. Parable of the Sower. Grand Central Publishing, 2000. 352 p.
24. Cambridge Dictionary. Dystopia, noun. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dystopia> (дата звернення: 05.09.2023).

25. Cambridge Dictionary. Tragedy. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tragedy> (дата звернення: 10.11.2023).
26. Cambridge Dictionary. Utopia, noun. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/utopia> (дата звернення: 05.09.2023).
27. Cline Ernest. Ready Player One. Arrow Books, 2012. 384 p.
28. Collins Dictionary. Dystopia in British English. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/dystopia> (дата звернення: 05.09.2023).
29. Collins Dictionary. Tragedy. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/tragedy> (дата звернення: 10.11.2023).
30. Collins Dictionary. Utopia, URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/utopia> (дата звернення: 07.09.2023).
31. Collins S.. Catching Fire. Scholastic. 2009. 391 p.
32. Collins S.. Mockingjay. Scholastic. 2011. 448 p.
33. Collins S.. The Ballad of Songbirds & Snakes. Scholastic. 2023. 528 p.
34. Collins S. The Hunger Games. Scholastic: The Hunger Games Trilogy. 2011. 458 p.
35. Dalcher Ch. Vox. Berkle. 2018. 336 p.
36. Desmet F. Female perspectives in the dystopian novel. Ghent University, Faculty of Arts and Philosophy. 2010. 86 p.
37. Himmelfarb G. Bentham's Utopia: The National Charity Company. URL: <https://www.jstor.org/stable/175229> (дата звернення: 09.09.2023).
38. Hobbes Th. Leviathan. Penguin: Penguin Classics. 2017. 688 p.
39. Huxley A. Brave New World. Vintage Classics: Vintage Red Spine Classics. 2007. 288 p.

40. Johnson S. The History of Rasselas, Prince of Abissinia. Penguin: Penguin Classics, 2007. 192 p.
41. Kalafut Marlana G. It's Not the End of the World: An Analysis of the Similarities in Dystopian Literature and Their Shared Reflection of the Innate Fears of Humanity. ELAIA: Vol.2, Article 7, 2019. 42 p.
42. Kazuo I. Never Let Me Go. Vintage, 2006. 288 p.
43. Mandel E. St. John. Station Eleven. Picador, 2015. 384 p.
44. Mandeville B. The Fable of the Bees, 1932. Copyright: Bennett Jonathan, 2017. 42 p. URL: https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/mandeville1732_1.pdf (дата звернення: 08.09.2023).
45. McCarthy C. The Road. Pan Macmillan, 2009. 320 p.
46. Merriam-Webster Dictionary. Dystopia, noun. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/dystopia> (дата звернення: 05.09.2023).
47. Merriam-Webster Dictionary. Tragedy. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tragedy> (дата звернення: 10.11.2023).
48. Merriam-Webster Dictionary. Utopia. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/utopia> (дата звернення: 07.09.2023).
49. More Th. Utopia. Project Gutenberg eBook, Utopia, 2005. 138 p.
50. Mostafa M. Comparative Analysis of Dystopian Societies: Power Dynamics, Social Control, and Relevance in «Lord of the Flies» and «The Circle». RWTH Aachen University. Institute for English, American and Romance Studies, Chair of English Literature. 2023. 12 p.
51. Murni M Sri. Political Dystopia in Suzanne Collins' the Hunger Games. Genre Journal of Applied Linguistics of FBS Unimed. 2012. 13 p.
52. Newgard L. Life of chaos, life of hope: Dystopian literature for young adults. University of Northern Iowa, May. 2011. 48 p.
53. Nicols F H. History of the Women's Health Movement in the 20th Century. JOGNN, Vol.29, Number 1, 2000. 56-64 pp.

54. Noorullya L. P. Dystopian Transformations and Character Construction in Young Adult Science Fiction Lauren Olivers' Delirium. Universitas Pendidikan Indonesia. Passage 2014, 2(1), 8-14, 2014. 8-14 pp.
55. Orwell G. Nineteen Eighty-Four. Everyman, 1992. 326 p.
56. Penguin. Margaret Atwood. Biography. URL: <https://www.penguin.co.uk/authors/181207/margaret-atwood?tab=penguin-biography> (дата звернення: 02.10.2023).
57. Penguin. Margaret Atwood on the real-life events that inspired the Handmaid's Tale and The Testaments, 08.09.2019. URL: <https://www.penguin.co.uk/articles/2019/09/margaret-atwood-handmaids-tale-testaments-real-life-inspiration> (дата звернення: 01.10.2023).
58. Pospíšil J. The Historical Development of Dystopian Literature. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2016. 59 p.
59. Reber L. L. Negotiating Hope and Honesty: A Rhetorical Criticism of Young Adult Dystopian Fiction. Brigham Young University. 11.03.2005. 74 p.
60. Roth V. Divergent. HarperCollins Publishers. 2012. 496 p.
61. Ryan D. Emerging Themes in Dystopian Literature: The Development of an Undergraduate Course. Western Michigan University. 23.04.2014. Honors Theses. 2466. 41 p.
62. Shelley M. Frankenstein. Penguin: The Penguin Classics English Library. 2012. 288 p.
63. Stoner Ph. Dystopian Literature: Evolution of Dystopian Literature From We to the Hunger Games. Merge. Vol.1, 2017. 1-30 pp.
64. Swift J. Gulliver's Travels. Penguin. 2011. 330 p.
65. The New York Times. Q.&A. Suzanne Collins Talks About 'The Hunger Games', the Books and the Movies. 18.10.2018. URL: <https://www.nytimes.com/2018/10/18/books/suzanne-collins-talks-about-the-hunger-games-the-books-and-the-movies.html> (дата звернення: 01.11.2023).
66. Watts P. Blindsight. Tor Trade: Fireball series. 2012. 384 p.

67. Wells H.G. *The Time Machine*. Penguin Classics: The Penguin English Library. 2012. 128 p.
68. Zamyatin Y. *We*. Penguin: Penguin Classics. 1993. 182 p.
69. Zusak M. *The Book Thief*. Black Swan. 2016. 560 p.

ДОДАТОК А

Повна статистика опитування читачів стосовно романів-антиутопій та їхнього впливу на читацьку літературну свідомість

12 відповідей

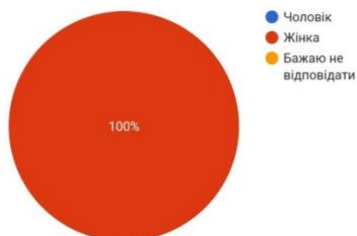

Приймати відповіді

Усі відповіді Запитання Окремий респондент

Вкажіть вашу стать:

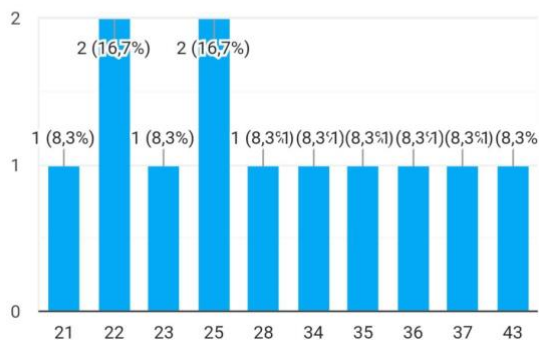
12 відповідей

Вкажіть ваш вік:

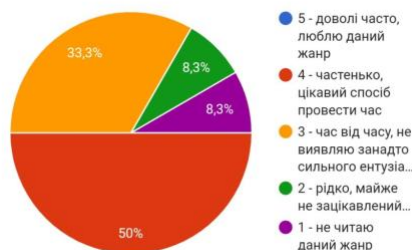
12 відповідей

Копіювати

Як часто ви читаєте романи-антиутопії, антиутопії загалом:

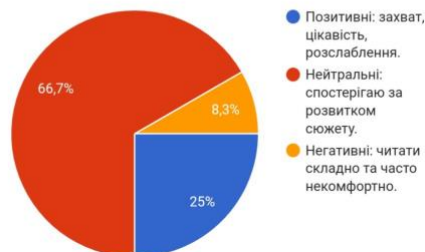
12 відповідей

Які емоції ви відчуваєте під час читання даної категорії творів:

12 відповідей

Копіювати

Чим вас приваблює дана категорія літератури?

12 відповідей

Не приваблює

Необхідністю задуматися над багатьма можливими розвитками подій

Цікавить альтернативний розвиток історії

Вони показують на що людство здатне, і дозволяють зрозуміти природу речей через алегоричність образів. Вони попереджають про можливі помилки, які ми здатні зробити, які ми робимо або зробимо в майбутньому. А також дуже цікаві як просто інтерпретація можливостей, що очікують нас попереду.

Чим вас приваблює дана категорія літератури?

12 відповідей

Цікаво спостерігати за випробуваннями які проходять головні герої в незвичному сеттингу. Та проводити паралелі з нашими реаліями життя.

Наразі мало творів прочитано, тому поки нічим, бо це не мій улюблений жанр

Цікаво що буде потім))) Як то все закінчиться.

Це по суті один зі способів моделювання розвитку соціуму. Що нас може чекати в майбутньому за тих чи інших умов

Її хочеться розбирати, шукати якісь символи, відсилки та паралелі з реальністю

Чим вас приваблює дана категорія літератури?

12 відповідей

Цікаво що буде потім))) Як то все закінчиться.

Це по суті один зі способів моделювання розвитку соціуму. Що нас може чекати в майбутньому за тих чи інших умов

Її хочеться розбирати, шукати якісь символи, відсилки та паралелі з реальністю

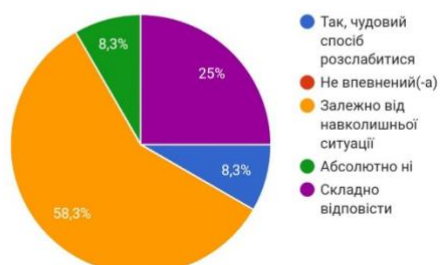
Цікаво спостерігати за альтернативним розвитком подій та як жакливі рішення/ ситуації впливають на перебіг історії

Цікавим поглядом на реальність

Силою думки, яку вона несе за собою.

Чи ви вважаєте дану категорію літератури корисною для психіки та вашого морального стану?

12 відповідей

Копіювати

Які книги у даному жанрі ви можете порадити іншим читачам, читачам взагалі?

12 відповідей

Не можу
Маша або IV Райх, Стіна, 1984, Сила
Оповідь служниці, 1984, Сила, О дивний новий світ
Ми (Замятін), Не відпускай мене (Ісігуро)
Джордж Орвелл "1984"
Не мій жанр, тому складно щось радити
451 градус за Фаренгейтом Метро 2033

Які книги у даному жанрі ви можете порадити іншим читачам, читачам взагалі?

12 відповідей

Не мій жанр, тому складно щось радити
451 градус за Фаренгейтом Метро 2033
важко так одразу сказати. Вони надто різнопланові.
"Дім солі", "Колиска для кішки", "451 градус за Фаренгейтом", "1984"
Голодні ігри, 1984
Голодні ігри
Оповідь Служниці, Голодні ігри, Колгосп тварин

Чи є книги "Голодні ігри" та "Оповідь служниці" комфортним для вас читанням?

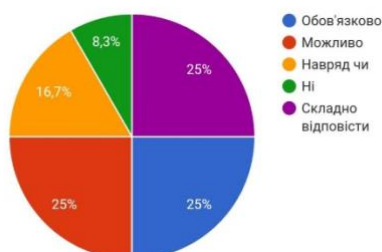
12 відповідей

Копіювати

Чи порадили б ви "Голодні ігри" та "Оповідь служниці" своїм знайомим/рідним/друзям?

12 відповідей

Копіювати

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти УМСФ

Я, Волкова Діана Русланівна, студентка II-го курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин, спеціальність 035 «Філологія», освітньо-професійна програма «Германські мови (перша – англійська), переклад включно», адреса електронної пошти volkova.d.r@umsf.dp.ua,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Трагедія особистості в умовах тоталітарної держави в романах-антиутопіях XX-XXI століття» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____